

„a főretölt” helyőrség

felvidék

IRODALMI-KULTURÁLIS MELLÉKLET

2022. szeptember III. évfolyam 9. szám

„...minden reggel
más felhők.
minden reggel más
színek.
minden reggel más
hideg.
minden reggel a nap
egy kicsit később
kel fel...”

”

(Kovács Balázs)

6 Jakubecz
Márta -
Sodródás

10 Király Anikó -
Kondenzcsíkok

12 Fedina Lídia -
Életút

14 Sz. Kárpáthy
Kata -
Árnyék

Lapszámunkat Lőrincz Zsuzsa alkotásaival illusztráltuk

vezérvess

Hodossy Gyula Cicero harca a patkánnyal

*A patkányság nem egységes:
Van telhasú és van éhes.*

(Heine: *A vándorpatkányok*)

A borospincém tetején lévő földrakást
szitává fúrták a patkányok.
Vannak szürkek, barnák, kicsik, nagyok,
élők és döglöttek.

A döglöttek csupán egy ideig azok,
mert az életrevalók felzabálják őket,
még a csontjaikat is,
csak a koponyák maradnak figyelmeztetésként,
hogy mennyi az éhes patkány,
és mire képesek, ha éhesek.

A vajatok teli étellel, nyüzsgéssel,
harácsolással.
Itt kint undor, nyugtalanság, félelem.
Nem etetem, nem nevelem a fergeket,
nem tartok nekik szónoklatokat a hagyományról,
hogy milyen volt nélkülük,
nem is nézek rájuk, *rettentő a pofájuk.*

Ha félek, verset szavalok nekik,
bár nem hiszem, hogy értik.
Vizet nyomatok a lyukakba,
hátha odébb állnak, de nem.

Ha itt az ideje, a Nap vöröslök, a Hold sárgállik,
ha itt az ideje,
a patkány a kerítéshez simulva vigyorog,
tudja, hogy falka-tag,
s hogy a lélek halhatatlan, nem érdekli,
az egységről meg fogalma sincs,
tudja, hiába a mérge és a golyó,
ő fúr és túr,
nem érdeklik eszmék, szócsaták, érvek.

Ha nappal meglátsz egyet,
tudhatod, ezer is van belőlük,
lassan felzabálják a múltad,
történeteidet behurcolják a fészkeikbe,
hogy a másén, a tiedén feküdjenek.

A borospincémbe nincs patkány,
a téglakirakásos boltív átrághatatlan,
idellent, a vélt biztonságban
még hiszem, a jövőmet én alakítom.

Cicero meg mindhiába figyelmeztetget
több ezer éve már.

fordulópont

ÍRNI TANULUNK

Az írás nem más, mint a forma, a keretek megtalálása. Amikor írok, tudnom kell, mit írok. Milyen formában írok, milyen kereteket töltök ki. Mindennek van formája, minden valamiféle keretek között létezik. Saját határait determinálják a létezésemet. Létrehozok valamit, és annak a valaminek megvan a szabályos, vagy látszólag „szabálytalan” kiterjedése. Írás közben is tudom, hogy mi az a keret, mi az a forma, az a kiterjedés, amit megtöltök tartalommal.

A vers – keretek között létezik. A szabadvers is. A sorok hosszúsága, a mondatok változása meghatározzák a szö-

vegem ritmusát. A szöveg ritmusa visszahat a tartalomra.

Ugyanígy a próza, a széppróza, vagy éppen a tudományos szöveg esetében is. A bekezdések gyakorisága, a központozás mikéntje, a vesszők, az írásjelek használata, a mondatok hossza egyenlő lesz a tartalmi üzenettel. A nagy kiterjedésű, lustán elnyújtózó mondatok hőmpölyögnek, mint a folyó, nyugodtak, magabiztosak. A rövid mondatok, a néhány szavas bekezdések felpörgetik, feszültté teszik a szöveget, gyorsítják az olvasást is, a tartalom esetében is vibrálást, izgalmi állapotot sugallnak.

Ha verset írunk, találjuk ki, melyik forma a legmegfelelőbb a számunkra! Ne féljünk a kötött formától, mi magunk is létrehozhatunk olyan keretet, amihez következetesen tartjuk magunkat. Ne felejtjük el, hogy azok a klasszikusok, akikre oly sokszor hivatkoznak mások, Alkaios, Szapphó, vagy éppen Balassi Bálint, ugyanolyanok voltak, mint mi, csak éppen megteremtették saját kereteiket, saját strófaikat, és ezekhez igazították mindazt a tartalmat, amelyet ma már életművüként tisztelünk. De nem fontos ennyire visszamenni az időben – fedezzük fel Kassák számo-

zott verseinek sajátos áramlását! Találjunk rá arra, hogyan szerkesztette a rá jellemző formát, és megértjük, hogy nekünk is mint szerzőknek, csak ennyi a dolgunk. Megtalálni a keretet, amiben gondolkodunk, meglelni a formát, ami segít abban, hogy elérjük a célt, létrehozzuk azt a műalkotást, ami minket jellemez.

Ha prózát írunk – legyen az széppróza, vagy értekező próza –, ugyanez a helyzet. Használjunk dialógust! A párbeszéd is keret, amibe beletöltjük a tartalmat vagy éppen, ami maga lesz a tartalom. Hasonlítsuk össze Hemingway rövid no-

vellait vagy éppen regényeit Thomas Mann, Marcel Proust szépprózájával! Látni fogjuk, milyen komoly különbség van, és a különbség a formában, a próza kereteiben érhető tetten. Hemingway dialógusainak, rövid mondatokból álló párbeszédeknek feszes, gyors ritmusa van, tele feszültséggel, mindig valami baljóslatú jövőképpel. Thomas Mann vagy Proust hosszú mondatokkal, terjedelmes bekezdésekkel meditációra ösztönöz. Ők ketten azt sugallják, gondolkodj el, mélyedj magadba! És Márquez? Az ő mágikus realizmusa mit sugall? A végeláthatatlan mon-

Petőcz András

fordulópont

datai, bekezdések nélküli prózája valamiféle valóság feletti valóságba repítenek minket. Az ő „kerete” – olvasás közben is ezt érezni – olyan igazság, ami mégsem evilági.

Kitalálunk magunknak egy formát, ahhoz igazodunk, és mindaz, amit írni szeretnénk, megírja önmagát. Olyan ez, mint amikor bekerítjük a földet, ami a miénk. Attól a pillanattól a kertünk elkezd hozzánk hasonlítani, mi leszünk a kert maga, és a földünk olyan lesz, amilyenek vagyunk.

Formában, keretben gondolkodunk írás közben! Mindez azt is jelenti, hogy ismernünk kell mások kereteit. Ahogy másokat olvasunk, ahogy felfedezzük a másik író formai sajátosságait, úgy tanulunk meg írni.

Ha a tanulásunk eredményes, és kilépünk az „agorára”, vagyis belépünk a nyomtatott és virtuális térbe – műveket hozunk létre. Sokan felteszik a kérdést, van-e bármiféle felelősségünk, miközben megjelenünk ebben a valóságos és

képzeletbeli térségben, jár-e bármilyen kockázattal, hogy mi itt lépéseket teszünk, és felmutatjuk mindazt, amit létrehozunk, nevezetesen az írásainkat. Természetesen mindez felelősséggel és kockázattal jár. A felelősség a közszereplő felelőssége. A műalkotás befolyásol, példát ad, kultivál, vagyis nevel. Minden, ami szembejön velünk az „utcán”, a nyomtatott sajtóban, a virtuális térben, a művészetek és az irodalom világában – hat ránk, befolyásolja életünket.

Eloolvasom Dosztojevszkij *Bűn és bűnhődés*ét, és megértem, hogy a gyilkosság olyan tett, aminek terhét senki nem képes elviselni, megbélyegez és meggyaláz. Eloolvasom József Attila *Thomas Mann üdvözlése* című versét, és európaivá leszek, mert a vers ezt tanítja nekem.

Van tehát felelősségünk – hogy mit üzenünk a szövegeinkkel. Kockázatunk is van, hiszen a hőseink, akár prózai hőseink, akár lírai megnyilvánulásunk mintegy „leleplez”

minket, még akkor is, ha ezek a hősök, ezek a lírai szerepek a szerző személyével száz százalékosan nem azonosíthatóak. Az irodalmi mű, avagy bármilyen műalkotás olyan önálló entitás, amely elszakad a szerzőjétől is.

Hodossy Gyula itt olvasható versében Heinét idézi, Ciceróra utal. Azt sugallja, hogy ilyen a valóságunk: felelősséggel és kockázattal műalkotásokat hozunk létre, miközben körülöttünk minden pusztul, minden összeomlik.

évforduló

SZÉLJEGYZETEK – ELSZELELT IDŐKHÖZ 2.

Tóth László

„Elbódulva a rengeteg vadonban...” Hommage Dante Alighieri – Gárdonyi Géza

Akár kvíz kérdés is lehetne – Melyik ismert világirodalmi alkotás indul ezekkel a sorokkal: „Javakoromban voltam, mikor egyszer / Az erdőn járva utat tévesztettem / S elbódulva a rengeteg vadonban / Sötét nagy fák közt találtam magam...”? S talán nem tévednénk nagyot, ha feltételeznénk, hogy többen is lennének, akik olvasásuk közben – kis keresgélés után – bátortalanul megkérdeznék: Dante? *Isteni színjáték*?

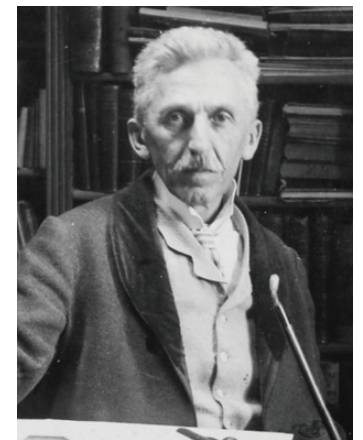
Csak az zavarná őket, hogy az elbeszélő költemény – így annak első éneke is, a *Pokol* – nyelvünkön Babits Mihály közel százéves magyarításában kanonizálódott („Az emberélet útjának felén / Egy nagy sötétlő erdőbe jutottam...”), amire a feladatul kapott szövegrész emlékeztet is valamelyest, noha jócskán el is tér tőle. S még az is lehet, hogy – különösen a költemény idősebb olvasói egyikeben-másikában a *Pokol* Babits

előtti magyarítói közül esetleg még Szász Károly neve is felrémlik, de szinte bizonyosra vehető, hogy Gárdonyi Gézáé – akinek ez év októberében emlékezünk meg halála 100. évfordulójáról – senkinek nem jutna eszébe. Pedig 1806-tal kezdődően már előtte is nekiveselkedtek vagy féltucatnyian a *Commediának* (Dante művének eredeti címe ez), jelesül Döbrentei Gábor, Császár Ferenc, Bálinth Gyula, Arany

János, Angyal (Engel) János, s a már említett Szász Károly, ahogy Babits mind közül legismertebb magyarításánál sem áll(t) meg a sor, s az folytatódik Weöres Sándor fordítástörékével, továbbá Szabadi Sándorral, Baranyi Ferenccel, Simon Gyulával, egészen máig: Nadasdy Ádám 2016-os, rímtelen jambusú átültetéséig, fordításáig.

Az *Egri csillagok*, a *Láthatatlan ember* vagy az *Isten rabjai* írója még e jelentős regényei előtt, de már *A lámpás* után történt; úgy mond kedvtelésből tekintett be 1896-ban – olaszul tanult épp – Dante *Poklába*, Szász Károly után tizenegy, ám Babits Mihály előtt tizenhat évvel. Vállalkozásának érdekessége – melyről bár később Babits is elismeréssel szólt, s melyért a Milánói Tudományos és Irodalmi Akadémia még ugyanabban az évben tiszteletbeli tagjává választotta őt –, hogy ahhoz Gauss Viktor nyersfordítását is használta, ám a nehezebben értelmezhető részeket erősen lerövidítette, vagy egyszerűen kihagyta. Vagyis népművelői, néptanítói ösztöne ez esetben (is) erősebbnek bizonyult tökéletességigényénél, s bevallottan „népszerű, ponyván árulható, olcsó kiadásnak szánta” munkáját, „amit mindenki megérthet”, mondván, hogy akik ennél többet igényelnek, azoknak ott van Szász Károly fordítása.

Mindezek mellett összefügg Gárdonyinak – alias Dante Gézáé? – ez a vállalkozása egy másik tervével, amire a műhöz írt előszavában közvetlenül is utalt („a *Pokol* körképnek egy olcsón árulható Dante-fordítás-

Gárdonyi Géza

ra volt szüksége”): Feszty Árpád „körkép-vállalata” mintájára, melynek 1894 tavaszától egy éven át egyébként a titkára volt – a *Pokol* megfestésére a következő évben maga is létrehozott egy vállalkozást, amely azonban – jóllehet 1896-ban egy erre a célra épített városligeti pavilonban gyorsan elő is állítottak társaival egy kritikusai szerint *balul sikerült* Dante-körképet – hamarosan kudarcba fulladt. Igaz, Gárdonyi „Menjen a pokolba!”-szerű, a városban terjesztett reklámszövegei megtehették a hatásukat, hiszen körképüket már az első hónapban több mint százezer tekintették meg. Mégis lehet, e vállalkozásával Gárdonyi, mint életében előtte is, utána is annyiszor, „Az erdőn járva utat tévesztett” (mint az annak idején ugyancsak elhíresült Göre Gábor-könyveivel is), de lehet, épp a magyar irodalom és művelődés nagy hasznára, mert írónkat gyaníthatóan épp ezek a sorozatos „üttévesztései” vezették el későbbi örökérvényű műveikhez, s a Babits-fordításabeli „igaz út” megjeléséhez is...

Lőrincz Zsuzsa alkotása

előretolt
helyőség

Mellékletünk az Előretolt Helyőség lapcsalád tagja • Kiadja: **Lilium Aurum Kft.** • Főszerkesztő: **Szentmártoni János** • Felelős szerkesztő: **Hodossy Gyula** • Szerkesztők: **Póda Erzsébet, Z. Németh István** • Főmunkatárs: **Kövesdi Károly** • Tiszteletbeli konzulens: **Tóth László** • Szerkesztő-koordinátor: **Nagy Erika** • Korrektor: **Tóth Ozsvald Zsuzsanna** • Tördelőszerkesztő: **Rácz Éva** • Nyomda: **ADC Media Rt.** • Terjeszti a **Magyar7 - Pro Média Alapítvány** • Elérhetőség: **helyorseg@liliumaurum.sk** • Honlap: **helyorseg.ma** • Támogató: **Magyar Kultúráért Alapítvány** • Lebonyolító: **Petőfi Kulturális Ügynökség Nonprofit Zrt.**

Petőfi
Kulturális
Ügynökség

AMI ELMÚLT, AZZAL NEM ÉRDEMES FOGLALKOZNI

Nagy Erika

Beszélgetés Lampl Zsuzsanna íróval, szociológussal

Lampl Zsuzsanna a pozsonyi Comenius Egyetemen szerzett szociológusi oklevelet 1982-ben, majd 1987-ben elvégezte az újságírói szakot is. Szociológusként a szlovákiai magyarok szociológiájával foglalkozik, elsősorban a politikai és nemzeti identitás és azok változása témakörével.

– **Annak idején miért a szociológia mellett döntöttél?**

– Érdekel a képzőművészet és az írás is. Nagy hatással volt rám Duba Gyula *Vajúdo parasztvilág* című szociográfiája. Tudtam, éreztem, hogy ez több pusztá szépírásnál, és úgy gondoltam, a szociológia hozzásegít az ilyesfajta tudáshoz, a társadalmi valóság mélyebb megismeréséhez. Persze kamaszként nem tudtam pontosan, mi is az a szociológia, de éreztem, hogy érdekelni fog, és hallottam, hogy ezen a szakon sokat kell majd írni. Márpedig emlékszem, hogy kislány koromban egy saját kezűleg összevarrt papírokból készített naplomba azt írtam, én egész életemben írni akarok.

– **Mi mindenről lehet szociológiai felmérést végezni?**

– Mindenről, csak a lehető legpontosabban be kell határolni a kutatás tárgyát és objektumát, vagyis azt, hogy mit akarunk kutatni, és ki, illetve mi ennek a jelenségnek a „hordozója”. Utána ki kell választani a legmegfelelőbb kutatási módszert. A kérdőív a legismertebb és legelterjedtebb, de nem mindig a legcélravezetőbb. Olyan ez, mint amikor eszünk. Elvileg minden fogyasztható kanállal, de van, amikor a kés sokkal effektívebb.

– **Könyvet írtál többek között a szlovákiai magyarok politikai identitásáról, fogásának okairól, nemzeti identitásáról, az asszimiláció okairól, a vállalkozói szféra kialakulásáról. A kutatómunka mennyi időt vesz igénybe?**

– Ez sok mindentől függ, de mindenképpen egy hosszabb folyamat, ami a saját kutatási ötlettel vagy egy konkrét megrendeléssel kezdődik. Ezt előbb „fejben” hordozom, olvasok, tájékozodom a témát illetően, s közben kialakul a kutatási terv. Ez tart a legtovább, de ez a legfontosabb, mert ez az alap, az irányt mutató út, a szó szerint vett kutatási folyamat. Tehát az új információk szerzése már az utolsó előtti lépés,

ennek időtartamát a választott módszer határozza meg. A legvégén jön az információk, adatok feldolgozása, ennek szintén megvan a módszertana, majd az elemzés, kiértékelés, érthető szövegbe foglalás következik. Ha például számszerű adatokkal dolgozom, mint a kérdőíves módszernél, akkor gyakori, hogy egy egész napos munkának csak egy oldal szöveg a végeredménye. Aztán szépen összegyűlik, kikerekedik az egész, csak türelmesnek kell lenni.

– **Népszerűvé váltál publicisztikai írásaiddal. Mennyire érvényesítéd írásaiddal az egyéni látásmódodat?**

– Remélem, hogy teljes mértékben, mert máskülönben minek írnék? Tizenkét éve rendszeresen írok, minden héten egy cikket, s néha ezen kívül is. Nagyjából 700 ilyen jellegű írásom van a kommentártól a tárcáig. Örülök, hogy ezek sokaknak tetszenek. Az emberek gyakran megállítanak, hogy én vagyok-e, aki ezt meg azt írta. Hát ez a média hatalma.

– **Szociológiai írásaiddal mennyire szép számban jelentek meg elbeszéléseid is.**

– Igen, szeretem változtatni a műfajokat. Sőt, szeretem azokat néha összemenni. Például messzemenően nem értek egyet azzal, hogy egy tudományos szövegnek kinkeserves, száraz és unalmas stílusban kell megíródnia. Ki szeret ilyet olvasni? Én sem. Az utóbbi időben ezért a korábbiaknál jobban nyitok a szociográfia felé, ami a társadalom leírásának szépirodalmi formája. De vigyázni kell ezzel is, mert a művészi látásmódnak is megvannak a sajátosságai, például a túlzás vagy az elhagyás. Szociológusként azonban nem túlozhatok, szépíthetek, hagyhatok ki dolgokat a saját elképzelésem, ízlésem, óhajom szerint, mint egy író, hanem a valóságot kell követnem, akkor is, ha éppen nincs összhangban a saját értékrendemmel. Ezért nem értek egyet azzal, ha valaki a szociográfiát a szociológia fölé helyezi, mondván, sokkal olvasmányosabb. Az lehet, de néha épp az igazság kárára. Épp ezért én saját magammal szemben azt szorgalmazom, hogy továbbra is a tudomány művelésének szabályait betartva olvasmányosabban, érdekesebben, a nagyközségnek is emészthetőbben

írjam a szociológiát. Az elbeszéléseknél aztán kiterjesztem a határokat. Például az *Élet a hűtőn kívül* című szociográfiai novella, amivel tavaly első díjat nyertem a budapesti Magyarország Felfedezése Alapítvány pályázatán, egy fülbemászó szemszögéből indítva nézi a Covid-járványt. De bújtam már egy kutya lelkébe is.

– **A *Móki meséi* című könyved gyermekeknek íródott. A mese egy könnyedebb műfaj számodra, vagy valold, amit oly sokan, hogy a gyerekeknek írni a legnehezebb?**

– Én nem vallok semmit, csak írok, aztán valakinek tetszik, másnak meg nem. Eddig négy irodalmi jellegű kötetem jelent meg, az egyik, a *Móki*, már második kiadásban. Ezt eredetileg a gyerekeimnek írtam, ők menet közben olvasták, és nagyon tetszett nekik. Ezért mertem remélni, hogy más gyerekek is szeretni fogják. Én nem gondolom egyébként azt, hogy gyerekeknek írni valami különleges dolog. Ugyanolyan, mint beszélgetni velük. Ha az ember nem játssza meg magát, nem akar más lenni, mint aki, akkor bárkivel megtalálhatja a közös tudományos és irodalmi, s nem mellékesen az emberi hangot. Ha viszont modoros, ha az írásával valakinek meg akar felelni, akkor az nagyon érződik. Én legalábbis nagyon érzem, ha ilyet olvasok.

– **A Fórum Kisebbségkutató Intézet Szociológiai és Demográfiai Kutatások Részlegének igazgatónője vagy. Mit jelent számodra ez a munka?**

– Ez és az egyetemi állásom jelenti a tudományos munkát. Nem számoltam össze pontosan, de az elmúlt csaknem harminc évben nagyjából hatvan szociológiai kutatást készítettem, döntő többségüket a Fórum Intézet égisze alatt, továbbá tíz egyéb hazai és nemzetközi kutatásban vettem részt. Írtam kilenc önálló tudományos monográfiát, 160 tudományos cikket. A legújabb szlovák nyelvű könyvem a Szlovák Tudományos Akadémia Veda kiadójánál jelent meg, szlovák vonalon három díjra jelölték.

– **A nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen a Zsurnalisztikai Tanszék adjunktusaként dolgoztál, de a Nemzeti Kultúrák Intézetének kutatója, adjunktusa, végül**

Lampl Zsuzsanna (Fotó: Dömötör Ede)

igazgatója is voltál. Tanítottál a Selye János Egyetem Szociológia Tanszékén, a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Politológia és Euroázsiai Tanulmányok Tanszékének docenseként is fontos munkát végzel. Elégedett vagy az életteddel?

– Elégedett, mert örülök annak a sok ajándéknak, amit kaptam. Főleg a családomnak, és annak is, amit saját erőmből, képességeimből elértem. De elégedetlen is, mert vannak dolgok, amiket ma másképp csinálnék, viszont ami elmúlt, azzal nem érdemes foglalkozni. Azért imádkozom, hogy legyen béke, hogy nyugalomban élhessünk, hogy ami tájainkon és Európában anyagiakban és értékekben felépült, megmaradjon, ne rombolják le.

– **Milyen terveid vannak a jövőre nézve?**

– Folytatni, amit eddig csináltam. Írni, kutatni, írni. A családi teendőim is megszáporodtak. A férjemmel hetente legalább egyszer igyekezünk találkozni a gyerekeinkkel és a három unokánkkal. Nem vagyok elkényeztető nagymama típus, aki mindent megenged, mert a gyerekeimet továbbra is ugyanúgy szeretem, mint azelőtt, ezért nem fogom komplikálni az életüket azzal, hogy

titokban szemet hunyok az unokáknak olyan dolgok felett, amit a szülők nem engednek. Tény, hogy nincs szebb dolog egy kisgyermeknél. Az antropológusok szerint azért van édes gömbölyű homlokuk, pici piros szájuk, vékony hancókájuk, azért olyan aranyosak, hogy meglágyuljon a szívünk. Ha csúnyák lennének, akkor a szülők nehezebben bírnák ki velük a krízishelyzeteket. Tanítok is, és mindig fontosnak tartottam a tudományos-ismeretterjesztő és önbizalomnövelő tevékenységet is, főleg a magyar fiatalok körében. A Deltoton polgári társulás alapító tagjaként öt alkalommal szerveztem egyetemistáknak társadalomismereti táborot, majd hatszor ugyancsak egyetemistáknak a „Zobor alatti beszélgetések” című beszélgetéssorozatát, később pedig magyar középiskolásoknak „Magyar vagyok és sikeres” címmel adtam elő. Az utóbbit most is folytatom a Kukukónia felkérésére. Továbbá részt veszek három nagy kutatásban, amelyek 2025-ig tartanak, s ezek kapcsán most épp a magyarok médiafogyasztásáról írok egy tanulmányt. A Magyarország Felfedezése Alapítvány felkérésére pedig egy pozsonyi magyarokról szóló szociográfia megírásával foglalkozom.

határon túli magyar irodalom

IRODALMI KARAVÁN

A Szlovákiai Magyar Írók Társasága szervezésében az Irodalmi Karavánnak köszönhetően az idén a vajdasági (Bíró Tímea Sinkó-díjas költő, Benedek Miklós Sinkó-díjas költő és Beszédes István József Attila-díjas költő, prózaíró) és kárpátaljai irodalmárok (Dupka György író, történész, Shrek Tímea és Sz. Kárpáthy Kata prózaírók) látogattak el Dunaszerdahelyre, hogy bemutakozzanak az irodalom iránt érdeklődő felvidéki közönségnek. Az Irodalmi Karaván célja a nemzeti összetartozás és a határon túli magyarok lakta régiók egymás közötti kapcsolatainak erősítése, a különöni magyar írószervezetek, közművelődési intézmények, egyesületek programjainak bővítése. Célja továbbá a kulturális értékekhez való hozzáférés szempontjából hátrányos helyzetű területek, a határon túli magyar irodalom népszerűsítése, a kortárs irodalom és művészetek értékeinek széles rétegekhez történő eljuttatása.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma által támogatott Irodalmi Karaván határon túli magyar írócsoportok, irodalmi műhelyek felolvasókörtújnának, irodalmi rendezvénysorozatainak megszervezéséhez és lebonyolításához nyújt támogatást. Pályázásra jogosult az Erdélyi Magyar Írók Ligája, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet, a Magyar Nemzeti Művelődési Intézet (Lendva), a Szlovákiai Magyar Írók Társasága (Dunaszerdahely).

Elsőként a délvidéki irodalmárok látogattak el Dunaszerdahelyre, majd Kárpátaljáról érkeztek vendégek. Kétszer három napon keresztül Hodossy Gyula József Attila-díjas költő, a SZMÍT elnöke kalauzolta a vendégeket, akik először megismerkedhettek a környék néhány nevezetességével, majd mindannyian bemutatkoztak a XXIV. Fiatal Írók Táborában alkotó pályakezdőknek és a szárnypróbálgató útjukat egyengető mentoroknak. A megrendezett tábor

Nagy Erika

iránt az idén is nagy volt az érdeklődés, a teltházas nagyszegpusztai panzióban számos előadás, irodalmi beszélgetés kötötte le a jelenlévőket a szorgos műhelymunka mellett. A Délvidékről érkezett vendégek a náluk zajló gazdag irodalmi életről, majd saját műveikről, az alkotás folyamatáról beszélgettek közönségükkel, míg a kárpátaljaiakat értelem szerűen inkább az aktuális helyzetről kérdezték az érdeklődők. Az érdekes és tartalmas beszélgetések alkalmával szóba kerültek az irodalmi és kulturális élet határon túli régiói közti hasonlóságok és különbségek is.

A közös beszélgetések alkalmával elhatározásra került, hogy egymás alkotásainak jobb megismerése érdekében az Előretolt Helyország felvidéki kiadásának egyes számaiban közlésre kerülnek a délvidéki és a kárpátaljai íróársak művei is. Ezúttal Bíró Tímea (Délvidék) és Dupka György (Kárpátalja) írását közöljük.

Bíró Tímea Rendeltetés szerint

nyugodtabb hajnalokon
amikor nem szólítgatja a világot a szél
amikor nem maszatolja az eget a front
kikerüli őket a láz
kiosonok mellőlük
nincs a szívben annyi közöny és idegen anyag
hogyan egy határozott mozdulattal
kihúzzam a végtagjaimat a kapaszkodó kezek közül
ezért fokozatosan távolodom
megvárom az apró helyváltoztatást mozdulatsort
aminek a mellézköngéjeként
kilopom magam a ragaszkodásból
és csak miután ismét megérkeztek
a mélyalvási szakaszba
óvatosan kiemelem a testem
percekig az ágy mellett állva figyelem
hogyan mit kezdenek a hiánnyal
hogyan mi kerül a helyemre
sóhaj végtag hajzhatag
lábujjhegyen megyek ki a szobából
már fejből tudom hogy a parkettának
melyik része csendesebb
hova kell lépni
a nappaliban a földre ülök
mindig a földre ülök
nézem a több mint százéves platánfát
ennyi ág és falevél alatt hogy lehet
ilyen egyenes tartással élni
hogyan lehet nem belegörnyedni a súlyba
néha elképzelem hogy
átmászok a kerítésen és megölelem a fát
de félek hogy olyan szorosan nyomom
a mellkast a fatörzshöz
hogyan anya nélkül
ébrednének nőnének fel

LEVEGŐBEN LÓGOTT A HÁBORÚ*

Nem tisztem, hogy mélységi elemzést adjak arról, hogyan is kezdődött az orosz-ukrán háború itt, Ukrajnában. Egy nagyobb, kiterjedt konfliktus rémképe már nyolc éve a levegőben lógott. Ezt 2014-től a Donyec-medencei események generálták, amelynek sok ezer halottja van, köztük nem egy kárpátaljai magyar fiú. Örökre emlékezetes marad számomra a háború kitörésének első napja. Elmondhatom, hogy ebben a puszkaporos légkörben, a programellenzőkre sem hallgatva tartottuk meg a Beregszászi Központi Könyvtárban a magyar széppróza napja alkalmából a Magyar Írószövetség írókaravánjának (a csapat tagjai: Rónai Balázs Zoltán író, Lőrincz P. Gabriella költő, író, Kertész Dávid író) találkozóját. Hozzáteszem – szinte olvasók nélkül. A könyvtárosok a város vezetőségének tanácsára a korábban érkezőket hazaküldték. Varga Éva könyvtárigazgató kérésére a magunkkal hozott legújabb műveket a beregszászi olvasóknak dedikáltuk, hogy ebben a bonyolult helyzetben se fogyjanak el, és az itteni magyar kultúra is „életben maradjon”. Még aznap dél kö-

rül, minden háborús pánikot felülírva felkerestük Munkács ősi várát és a Munkácsy Mihály Magyar Házat. Mindenütt nyugalom uralkodott. Az itt maradt bátrak tették a napi dolgukat. Némi sorban állást csupán az üzemenyagtöltő állomásokon és a bankautomatáknál tapasztaltunk. Az is igaz, hogy a gyenge idegzetűek és azok a személyek, akik behívót kaptak, már a határátkelőhelyeket rohamozták.

A Munkácsy Mihály Magyar Házban háziasszonyi minőségben Pfeifer Anita, az intézmény kulturális menedzsere üdvözölte csapatunkat, egyben közölte, felsőbb utasításra lefújta az irodalmi délutánt. Látogatásunk az intézmény egy nappal korábban felavatott Monarchia éttermének megtekintésével fejeződött be. Nyíregyházi üzemeltetői, köztük a szakácsok, felszolgálók a háború kitörésének hírére hazautaztak. Este mi is visszatértünk beregszászi bázisunkra.

A Beregszász–Beregsurány közti útszakaszt ekkor már menekültáradat uralta. Vendégeim mégis úgy döntöttek, hogy a hisztériakeltés ellenére még egy napot maradnak,

Dupka György

talán könnyebb lesz a határátlépés. Szálláshelyünk, a Hotel Praktik is egy felbolydult méhkasra hasonlított, tucatjával jöttek-mentek a Kárpátok túloldaláról, márkás kocsikkal érkezett tehetős, dúsgazdag menekültek. Az újabb érkezők is „hírvadászattal”, pénzváltással és a határátlépés problémáival foglalkoztak. Mi az étteremben vertünk tanyát – záróráig pálinkázással, sörözéssel oldottuk a feszültséget.

A kihirdetett hadiállapot második napján az íróársakkal még egy búcsúlátogatást tettünk a beregszászi Európa-Magyar Házban. A karaván résztvevőit Zubánics László, a KMMI elnöke fogadta. Mivel aznap volt a kommunizmus áldozatainak emléknapja is, a háborús áldozatokra emlékezünk, gyertyát gyújtottunk és megkoszorúztuk az udvaron lévő emléktáblát. Innen az Asztély–Beregsurány határátkelő felé indultunk, mivel mint sokan megjegyezték: az „oroszk már a spájzban vannak”. Asztélytól a határátkelő külső sorompójáig hatalmas kocsisor kígyózott. Mindenütt bábeli zűrzavar, zsúfoltság, a katonai behívó elől menekülő férfiak, családok sokasága, az

idesereglett nép zöme Belső-Ukrajnából érkezett, minél hamarabb akart átjutni Magyarországra. Ebben a sokadalomban Rónai Balázs Zoltán íróársam búcsúzásként a *Lócipő, avagy az Alvó Istenek Ébresztése* című könyvét dedikálja nevemre, s örül, hogy

itt lehetett Kárpátalján. Mint írja: „*Fura, hogy ez a papírhalmi háborús emlék lesz!*”

Ungvár, 2022.

* Részlet a *Kárpátaljai magyarok a háború árnyékában* című szociográfiából.

HANGULATKÉPEK, DÍJAK, ÍRÁSMŰVEK

Póda Erzsébet

Immár 24. alkalommal került sor a Fiatal Írók Táborára, amelyet ismét a Csallóközben, a nagyszegpusztai Villa Filiában rendezett meg augusztusban a Szlovákiai Magyar Írók Társasága. A csöndes, idilli környezet éppen megfelelő arra, hogy megmozgassa az irodalom művelése iránt érdeklődők fantáziáját, felébressze kreativitásukat, és inspirálja őket az alkotásra.

Az ötnapos rendezvény minden esetben érdekes műsoros esttel indít. Ezúttal az első napon Petőcz András költő, író hivatalos tábornyitója egy érdekes beszélgetős-zenés program követte. A Budapestről érkezett Szabó Zoltán Attila író és Farkas Izsák hegedűművészt Nagy Erika faggatta. Az író *A Tabán a világ közepe* című legújabb könyvét mutatta be, a zenész pedig csodálatos népzenei feldolgozásaival nyugtázta le a közönséget.

A második napon délelőtt az Irodalmi Karaván vajdasági vendégei, Bíró Tímea, Benedek Miklós és Beszédes István látogattak el a táborba, és bevatták a hallgatóságot az igazán gazdagnak és pezsgőnek nevezhető délvidéki irodalmi élet részleteibe. Megosztották velük azt is, hogyan zajlik náluk az alkotói folyamat, és felolvastak a műveikből. Ezután a Kortárs Hangan kreatív írásművészeti műhely Magyarországról érkezett nyertesei

kaptak teret, akik bemutatták a programot és az ott született műveiket is. Délután a Komáromban megjelenő *Levél Kedvesemnek* elnevezésű irodalmi kiadványt ismertette Z. Németh István, a kiadvány szerzőivel közösen. A harmadik napon délelőtt Petőcz András József Attila-díjas költő *Az öregasszony, aki valamikor kislány* volt című kötetéről mesélt. Délután pedig a SzMÍT mentorprogramjának ünnepélyes átnevezésére került sor. Ezentúl a program Grendel Lajos író nevét viseli majd. A meghitt névadó ünnepségen a mentorprogram vezetője, Z. Németh István beszélt az ezzel kapcsolatos jövőbeli tervekről és feladatokról. Ugyanezen a napon este került kihirdetésre, szintén ünnepélyes keretek közt, a 2022-es Pegazus Alkotópályázat eredménye. A beérkezett pályaműveket Bolemant László költő, Gál Éva irodalomtörténész és Petőcz András költő, író értékelte. Bolemant László az írók pozitív értékelését vállalta magára. Gál Éva hangsúlyozta, korunk nem kedvez a lírának, ezért is sikerültek erősebbre a prózai művek. A világunkat felforgató események mindent és mindenkit érintenek, és ennek kifejezésére inkább az utóbbi „kézenfekvőbb”. Petőcz András problémaként jelölte meg az olvasottság hiányát. Kiemelte, fontos szempont

lenne, hogy megértsük, részei, részesei vagyunk a „mindenségnek”, vagyis gondolataink, érzéseink nem a „semmiből”, és nem csupán önmagunkból fakadnak. A 2022-es év Pegazus-díjazottjai próza kategóriában: 1. helyezett Balogh Ildikó, 2. helyezett Finta Viktória, 3. helyezett Gubó Mária. Líra kategóriában: 1. helyezett Nagy Erzsébet, 2. helyezett Szócs László, 3. helyezett Bittera Sophie Iman.

A negyedik nap délelőttjén az Irodalmi Karaván Kárpátaljáról érkező vendégei, Dupka György, Shrek Tímea és Sz. Kárpáthy Kata keresték fel a tábort, akik a kárpátaljai irodalom helyzetén kívül természetesen az aktuális politikai helyzetről is beszámoltak. A helyenként megrázó történetek mélyen elgondolkodtatták a résztvevő fiatalokat, és a téma a beszélgetés után is ott motoszkált a fejekben. Ezután Bordás Sándor pszichológus érdekes előadása következett, amely a történelmi traumáink hatásait vizsgálta a jelenünkhöz kapcsolódóan. Majd egy lendületes, már-már interaktív jelleggel bíró programpontra került sor, melynek keretében Fűzfa Balázs irodalomtörténész posztmodern költészetről szóló élvezetes előadásán vehettek részt a táborlakók.

A táborozás minden napján több alkalommal is sor került műhelymunkára, melyen a fiatal „írópalánták” különböző kreatív írásfeladatokat kaptak a mentoraiktól. Rengeteg újszerű, ötletes, és kivételesen üde alkotás született – prózai művek és versek is. És ami a mentoroknak a legnagyobb örömet szerezte: a fiatal írók nagyszerűen alkalmazták szövegeikben a szellemes és humoros megoldásokat.

A tábor programjainak felelőse és a beszélgetések vezetője Nagy Erika volt. A műhelymunkákat Bódi Péter, Petőcz András, Póda Erzsébet és Z. Németh István mentorok vezették.

Bordás Sándor előadás közben

Fűzfa Balázs

Elindult a Grendel Lajos mentorprogram, Z. Németh István

Pegazus csoport

Pillanatkép a táborból

vers

Fellinger Károly

Stabil

A vak ember mindenre odafigyel, fülel, szagol, tapint, ízlel, érez, de legfőképp a látásra hagyatkozik, benne van a génjeiben, bizonyos értelemben, nem fél, nem retteg, hiszen jóhiszeműnek születik mindenki,

egy meg nem írt versnek, amit a lusta költő nem jegyez föl lefekvés előtt, aztán csodálkozik, hogy reggelre biz rendszeresen és végleg elfelejti.

Lehorgasztott fejjel

Csak a méheken múlik, a méheken, minden ideológia, minden nemes cél egy-egy mézesmadzag, mondja magában

az Isten, mondogatja a jó gondnok, aki az egész temetőért felel. Mondogatja, mint a miniszterelnök, akinek most készült el az ünnepi beszéde megírásával a költő, majd tükröt keres, hogy lássa magát, hogy megtalálja a nélkülözhetlent, a páratlant, hogy a szemébe nézzen.

elbeszélés

SODRÓDÁS

Már jó ideje a kispadon ült, a házhoz épített, kamra előtti teraszon. Szerette ezeket a nyár végi késő délutánokat, amikor már ide-idekacsint az ősz, s a felesége is végre békén hagyja.

Az asszony ilyenkor ül le az ostoba tévésorozatai elé, nem is érti, hogyan tudott ilyesmire rászokni. Mindig volt köztük műveltségbeli különbség, de a férfit ez egészen mostanáig cseppet sem zavarta. Egyetemi professzorként vonult pár éve nyugdíjba, felesége pedig nevelőként dolgozott az alapisiskolában. Jó kedélyű nő volt, fiatalon még kellemes társaság, később ellaposodott a kapcsolatuk, aztán már csak lányuk, majd a népesedő család tartotta össze őket. Az utódok gondját-baját leszámítva már nincs miről beszélniük egymással. Fecsegő lett az asszony, unalmas, még egy könyvet sem vesz a kezébe. Annál inkább rákapott ezekre a délután sugárzott szappanoperákra. Ilyenkor ő tudatosan kerüli a nappali környékét.

Cigaretára gyűjtött. Az Angliából nemrég érkezett lánya váratlanul termett mellette, végigmérte, amint a kizárólag általa használt kopott padon üldögélt, majd halkán megjegyezte:

– Ne add fel, apa!

A férfi értetlenül nézett rá, sohasem szoktak Tímeával lelki dolgokról beszélgetni. Szokatlan, s már-már tolokodó volt e biztatás, amellyel lánya az elmúlt fél évtized alatt saját személyisége köré emelt apai határokat feszegette. Hát mégis észrevette?! Hiszen ritkán látogat haza... Vagy éppen emiatt lett számára még feltűnőbb a változás?

– Ne hagyd el magad! – folytatta a lánya. – Látom én, mi a helyzet. Már a könyvek is unatnak, mindig egykedvűnek látszol. Változtatnod kell! Ismét írhatnál pár nyelvvelő cikket, az talán feldobna.

Mit válaszoljon erre? Amilyen élvezettel írta egykor azokat a cikkeket – még a rádióban is felolvastak belőlük, akkora volt a siker –, olyannyira hidegen hagyja most a lapok hasábjain előforduló egy-egy hibás szókapcsolat, eltévedt jelző, nyakatekert mondat szerkesztés meg miegymás... Mi értelme lenne ismét sarvaszhibákra vadászni?! Elszálltak felette az évek, és teljesen mindegy, ezentúl mivel tengeti a napjait, minden hiábavalónak tűnik. Cikket írni, avagy itt ücsörögni, s belenézni a fel szálló cigarettafüstbe?

Többször átvizsgálta a lelkét, de ez mégsem tűnik depressz-

zióznak. Sima életunság, az elvetélt álmok nyomasztó súlya. Egyszer elérkezik a számadás ideje, s hogy mikor kell belenézni a múlt tükrebe, arról nem születnek sablonos ajánlások. Amióta egyetlen lánya Angliába költözött, s ott telepedtek le innen származó vejeivel, minden megváltozott...

Tényleg számot vet eddigi éveivel. Gyakran azon kapja magát, hogy ifjúkori álmok lengik be napjait: rég elfeledett ízek, illatok ingerlik, amitől rendre kizökken mindennapi szerepeiből.

Mint nemrég. Váratlanul egyik kolléganője jelentkezett az egyetemről, aki közvetlenül a nyugdíjaztatása előtt került mellé a tanszékre. Már akkor is szokatlan volt köztük az összhang, de ezt sohasem merték maguknak bevallani. Ezenfelül a tudományos nézeteik is megegyeztek a leíró nyelv tan kapcsán. A férfi nem gondolta, hogy Ilona a szépirodalom terén is letesz majd valamit az asztalra. A nő nemcsak sikeres egyetemi tanár, hanem közkedvelt író is lett. Aztán felhívta, hogy átnézné-e legújabb novelláskötetét „külső szemmel”. Ő rögtön sejtette, hogy ez csupán ürügy, mintha zavarban lett volna, hangja remegett a telefonban. Különben is: milyen stilisztikai hibát találhatna ő Ilona írásaiban?!

Már az előszobában vibrált köztük a levegő. Az unott bútorokat nem is látta, mintha semmi sem lett volna az irodában, csak Ilona parfümjé és maga a vágy. „Őrütség – huszonkét évvel fiatalabb!” – csillapította felindultságát. Ilona a fotelban, ő vele szemben a kanapén ült. Kávét főzött a nőnek, a családjáról tett fel sablonos kérdéseket. Ilona mindenre felületes választ adott, s igyekezett minél előbb a kéziratára terelni a szót. Majd előkapta a táskájából a novelláskötet anyagát, s egyszerűen átült mellé a kanapéra. Közel hajolt, egészen vállközébe, haja a frissen vágott fű vagy bojtortján illatát idézte. A férfi arra gondolt, milyen jó, hogy a felesége egész nap a barátnőjénél van a közeli városban.

– Számíthatok rád? – kérdezte Ilona, és kezét az ő kezéjére helyezte. Meleg volt a tenyere, finom. Mire megkérdezte volna, miről is van szó (a kézirat nyilvánvalóan ürügynek látszott), Ilona a vállára hajtotta fejét, és mintha csak a lánya lenne, kényelmesen elhelyezkedett. Lábát maga alá húzva azt súgta:

– Nehéz, minden nehéz.

Összezavarodott, s magához ölelte. Nem számított már

e fellobbanó férfiúi szenvedélyre, mely egyszerre kiszolgáltatottá tette, egyben pedig régi örömök hangulatát hozta vissza. Sokáig ültek így. Ez az ő birodalma: kényelmes ágy, könyvespolcok mindenütt, meg a lánya által kiszuperált számítógép, jó az őneki, az internet megy rajta, másnak meg nem használja.

Ilona meghökkent, néhány másodpercig úgy hatott, mintha csodálkozott volna (talán mégsem számított erre?), de aztán hozzábújt, és sokáig puszogtak, kitárták egymásnak a lelküket.

Mire felocsúdtak, késő délután volt. Ilona egy kávét kért, s mintha éppen a tanszéken lennének, a nyelvészetről kezdett beszélni. Nahát, egy ilyen bizalmi bravúr után! Hihetetlen volt, ami kiderült Ilonáról.

Nyolc évig élt boldog házasságban, s éppen két és fél éve annak, hogy férjét külföldi utazása közben autóbaleset érte. Ilona szerette őt, és sokáig nem tudta lélekben elengedni. Már-már depresszióba esett, amikor a barátnője azt

javasolta, hogy menjen el Görögországba, leánykori álmai színhelyére, hátha ilyen egyszerű dolog segít majd a férje elvesztésének feldolgozásában: megbámolja a kék eget, a sok kőoszlopot, a tükörsima tengert, a vízparti fehérre meszelt házakat. Ilona, mint mondta, eleinte vonakodott, de az ötlet bejött. A szívét jégpáncéllá kezdte, s ott, a tenger végtelelnének szemlélése közben értette meg, hogy férje mégis vele maradt. Ettől megnyugodva kezdett új életet, régi önmagát keresve. Egykori énjéhez visszatalálni mégsem volt olyan egyszerű. Talán ebben segíthetett most ő, az egykori munkatárs, akiben megérezte a barátot és az embert.

Ilona még csak negyvenkét éves. Kis szerencsével igazi lelki társra lelhet. Néhányszor találkoztak még, egy-egy kávé vagy bor mellett üldögélve, aztán ahogy megjelent, olyan váratlanul el is tűnt az életéből. Illendően felhívta, hogy valami közbejött. Azóta nem látta. Később összefutott vele

Jakubecz Márta

a fővárosban, zavarban volt és szabadkozott, hogy tényleg nincs ideje. Nem bánta, érezte, hogy így van ez rendjén.

– Apa, te nem figyelsz rám! – Tímea hangja most ismét megzavarta azt a csendet, amit előzőleg nem kis erőfeszítés árán teremtett meg. Belső csendnek szokás hívni, olyasfajta utazásnak, minek során a lélek Assisi virágoskertjében kóborol.

A lánya ismét megemlítette a római utazás lehetőségét, amit ajándékba kapna tőle a kerek születésnapjára. Ennek valóban megörült. Kimozdulni innen, bolyongani az örök város utcáin, s végre igazán egyedül lenni. Ezek szerint a lánya mégis a lelkébe lát, hiszen egyszemélyes utazást ajánl. A feleségének nem fog tetszeni, de belenyugszik, hiszen öt nap alatt rengeteget csavaroghat a barátnőjével, s egész nap mehetnek a szappanoperák a tévében...

A kispad kezdett kényelmetlen lenni, megfájdult a háta. A lánya is bement már az anyjához. Mindjárt követi, de előtte rágyújt még egy cigarettára.

Ez az ő pillanata.

Lórincz Zsuzsa alkotása

Petőfi 200

PETŐFI A FELVIDÉKEN 7.

A Magyar Országgyűlés tavaly Petőfi Sándor emlékévvé nyilvánította a 2022-es és 2023-as esztendő, a magyar költészet egyik legkiemelkedőbb és legismertebb alakja születésének 200. évfordulója alkalmából. Tudvalévő, hogy a költőóriás élete huszonhat éve alatt közel nyolcszáz verset írt, s ezeknek a verseknek a jelentős része a Felvidéken íródott. Jegyzeteiből kiolvasható, hogy ezer szállal kötődött a Felvidék szépségeihez, végigjárta a nevezetességeket. Mindezt bizonyítja a számtalan emlékhely, szobor, emléktábla. Petőfi Sándor bicentenáriuma alkalmából a márciusi számtól kezdődően egy éven keresztül közöljük a Kiskőrösön született Magyar Zoltán író, néprajzkutató Petőfi Sándorról szóló (történeti) felvidéki vonatkozású írásait 13 helyszínnel. Ezeket az írásokat egyaránt ajánljuk mind az irodalomtörténet szerelmeseinek, mind pedig a szélesebb olvasóközönség figyelmébe. Az egyenként megjelenő fejezeteket szemléletes képanyag teszi élményszerűvé.

Magyar Zoltán

PETŐFI MINT TÁBLABÍRÓ

Petőfi 1845. május 26-án, a reggeli órákban érkezett Rimaszombatba. Első dolga volt két helybeli ismerősét, Széplaky Lajos szolgabíróét és Huszt János ügyvédet megkeresni. Huszt kismemesi házában kapott szállást. E május végi napokban Gömör nemesi rendű társadalma éppen a vármegeyi tisztújítás lázában égett, amelyről Tornalja környékén a költő is szemléletes benyomást nyert két kortescsapattal is találkozáva. Minderről szarkasztikus sorokban az *Úti jegyzetek* lapjain is említést tett:

„Következő nap Rimaszombatba mentem a rozsnyói lutheránus lelkésszel [1845-ben Gömör András volt Rózsnyón evangélikus lelkész], kinek eszét tisztelni, szívét szeretni tanultam meg.

Utolértünk egy fehértollas kortescsapatot. (A másik párt zöldágas volt).

– Majd elfújja a szél a kakastollat! – kiáltának a helységekben a zöldágasak az ellenpártiakra.

– Majd megeszi a cserebogár a zöld ágat! válaszoltak ezek.

– Ki éljen?

–... ósyt!

– Hát .... afy?

– .....afy csak k...fi.

– .....afy hazafi!

– Éljen .....ósyt!

– Bánom is én...

És így haladtak kurjongatások közt muzikaszóval.

Egy csárdánál megállottak. Leszállván a kocsiról, egy vén kortesnek úgy tetszett, mintha ismerné a szomszédját.

– Jer ide, öcsém – ekkép szólalt meg –, jer ide, hadd morzsoljalak össze... – s érzékeny ölekezés következett. Mi az összemorzsolást illeti, nem hiszem, hogy a fenyegetőző jó öreg egy érett szőlőszemet is össze tudott volna morzsolni, úgy le [!] volt ázva.”

Bizonyára e gömői benyomások is szerepet játszottak abban, hogy *A magyar nemes* című versét alig néhány hónap múlva, 1845 szeptemberében írta meg.

Rimaszombatban azonban nem csupán szemlélőjévé, hanem valamiképpen ő maga is részesévé vált e választási forgatagnak. Mint az *Úti jegyzetekben* fogalmaz:

„Az egész tisztújítás példás renddel ment végbe. Kár, hogy esős idő volt.

Esett az eső, a mit én egyéb-iránt csak akkor vettem észre, mikor már sarat gázoltam a piac közepén, a hol álltam egész délelőtt... mert a megyeház szélső ablakaiból hölgyek néztek alá, s én egy hölgy szeméit bámultam, melyekből olly tiszta ég mosolygott.

Másnap kineveztettem, és felesküdtém táblabírónak... Isten és Gömörmegye kegyelméből.”

Az első kitüntetés is hízelgő lehetett rá nézve, ám szép női szemekhez már volt szerencséje máskor is. Az utóbbihoz viszont még egyáltalán nem. A városban megismert Adorján Boldizsár közbenjárására, május 29-én történt a „nagy esemény”. Nagy lehetett annyiban, hogy élete folyamán ez volt Petőfi kevés közéleti kitüntetések egyike. Igaz, nem mondhatni, hogy különösebben komolyan vette volna.

Persze mások sem. Amikor a dunavecseiek tudatták az öreg Petroviccsal, hogy fiát Gömör vármegye táblabírájává választották, az haragosan reagált a hírre: „Jobb szeretném, ha kocsis volna.” A címmel ugyanis nem járt fizetés. Józan paraszti ésszel igaza is lehetett, amikor így beszélt a „mit ér a titulus, ha nincs hozzá vitulus” elve szellemében. De reklámnak mégiscsak jó volt, amit a költő rögvest igyekezett is kihasználni.

A riválisok, így a Garay János nevezetű „hírlapi méhecske” bezzeg nyomban felszisszent. Öccsének így írt:

„Sok keserűség és baj közt e hetekben két hír örvendeztetett meg; első, hogy egy távol megye, hol soha nem voltam, hol

Petőfi-szálláshely, a falán emléktábla, Rimaszombat (fotó: Virsinszky Tamás)

Emléktábla a Petőfi-szálláshely falán, Rimaszombat (fotó: Virsinszky Tamás)

senkit nem ismerek, ti. Bihar táblabírói címmel tisztelt meg, második, egy hasonló megtiszteltetés Zalamegyéből. Mindkettő pusztán cím, s korunkban már igen is jelentéktelen, de én mégis örvendek rajta, mert írói munkásságom méltánylásul kell mindkettőt vennem. Ha Petőfi volnék, rég volna ütötte volna Vahot I. ezt is a lapjában”.

Petőfi „mentségére” szóljon, hogy később ő maga sem használta a nevezett gömői táblabírói címet. Pedig idővel már két ilyen titulus is magáénak tudhatott. Mi is csak onnan tudunk róla, hogy e másik nevezetes eseményről is hírt adott a korabeli sajtó. Az *Életképek* 1847. évi egyik számában (2. félév, 8. szám) a lap egy sátoraljújhegyi levelezője arról írt, hogy a második felső-magyarországi útján Zemplén székvárosába érkező Petőfi az „éppen most végződött” vármegeyi tisztújításon a vármegeyi táblabírájává nevezetett ki – bizonyára ot-

Emléktábla a Petőfi-szálláshely falán, Rimaszombat (fotó: Virsinszky Tamás)

tani barátja, a szépirodalom és népköltészet iránt is érdeklődő Kazinczy Gábor (1818–1864) ajánlására. Erre utal a korabeli német nyelvű napilap, a *Der Ungar* 1847. évi 195. száma is, amelyben szintén szerepel a legújabb hírek között, hogy Petőfi Zemplén vármegeyi táblabírája lett, míg Kazinczyt főszolgabíróvá választották.

A volt rimaszombati vármegyháza (fotó: Virsinszky Tamás)

köszöntés

ACH, MÁR AICH IS?

Csáky Pál

Lelki szemeimmel szinte látom, ahogy most Péter feljebb tolja a szemüvegét a homlokán, lassan, akkurátusan, mint ahogy egy későn érő típushoz illik, majd csendben visszaszól: – Nem kell ebből nagy ügyet csinálni, más is meghaladta már a nyolcvanát. Duba például jóval kilencven fölött jár!

Rendben, lehet visszafogottan is szólni, de az nem kérdés, hogy szólni kell: számon tartani egymást. Az odafigyelés nem üres gesztus: a közösség civilizáltságának, belső erejének a jele. Még akkor is, ha Aich Péter valóban amolyan cselező-rejtőzködő alkat. Megtréfálja még az annálékat is: azok azt jegyzik róla, hogy költőként az *Egyszemű éjszaka* című antológiában mutatkozott be 1970-ben. Utána

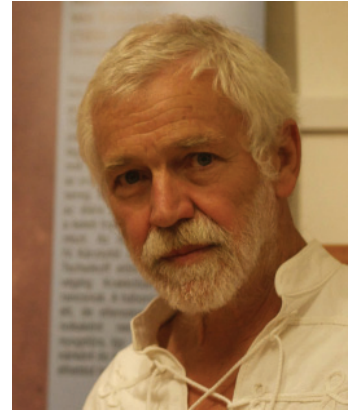
hosszú csend következett, költőnk-írónk csak 1998-ban vált a SZMÍT tagjává. 56 évesen – amikor mások már a nyugdíjas élet felé kacsintgatnak. Ám egyszer csak megrázta magát és sorjázni kezdtek a könyvei: *X. Kálmán viszontagságai, Honvágy, Szerelmek, A harmadik, Várni, Hadszintértelentések, Apropó, Gyere velem, Torony, Keresés, Ugrás a semmibe, Háborús ügyek, Az első és utolsó...* Egy figyelemre méltó életmű akkor, amikor más már a műfogsorával meg a diagnózisával van elfoglalva.

Műve megértéséhez bizonyára fontos az alkotói életút ismerete is. Aichnál ez magyar alapiskolával és érettségivel indul, Nagyszombatban szlovák pedagógusi diplomával folytatódik, majd magyar alap-

iskolában tanít, később szlovák lapoknál szerkesztő. Teszi a dolgát, de nem publikál: eme vonatkozásban az 1989-es történelmi fordulat hoz változást nála. Aich Péter társadalmi szerepet vállal, a Pozsonyi Casino alapító tagjává, s ezzel egy időben egyre termékenyebb prózáiróvá válik. Ott sorjáznak versei, novellái. Kötetei mellett folyóiratokban, évkönyvekben is szerepel. Értékes, szép szövegek. Az utóbbi években pedig ehhez társul publicisztikája is, jelezvén, hogy korunk történései sem hagyják őt hidegen. Még akkor sem, ha azt is tudomásul kell vennie, hogy ez egy másik pálya, ahol az ember óhatatlanul nekiütközik a nézeteivel nem azonosuló ellenfeleknek is. S ott van még valami, ami szintén fontos: fáradhatatlanul

szerkeszti a Pozsonyi Casino évkönyveit, ez még inkább hitelesíti elkötelezett pressburger hírért. Üzenet ez is jelennek és jövőnek: lenyomat, amely tanúskodik arról, hogy volt itt egy pozsonyi magyar szellemi élet is, amely – sajnos – egyre inkább fakulóban van.

Igen, bizonyára ez is motiválta a szerkesztőség döntését: köszöntsem én, a Pozsonyba negyed évszázaddal ezelőtt beköltözött magyar az őss-pressburgert. Mert – és ez is a képhez tartozik – lenne itt még a népszámlálási adatok szerint vagy 16 ezer magyar, s van itt több száz magyar diák is a különböző egyetemeken. Ezek pedig nem olyan számok, amelyekre legyinteni kellene, ez egy kisváros lakossága. S mégis, a kép, a visszfény – elsősorban a szellemi kisugárzás

Aich Péter

– vajmi csekély, egyre szerényebb.

Ezért sem szabad feladni: alkotni, cselekedni kell. Művelni a szellemet, mert csak az tart meg. És, kedves mindnyáján: olvasni! A saját, felvidéki magyar szövegeinket elsősorban.

Aich Pétert is.

vers

Tamási Orosz János

Útbaigazítás
hegyre menet

a hegy felé menjenek
hol ritkulnak már a fák
föl arra (*mutatja*) ott
kezd egy kis ösvény
innen nem látja jól de
(*mutatja*) mutatom: ott
nem túl kanyargós
nem túl meredek (*nevet*)
a hegyünk is látja
csak olyan dombocskák bár
akkoriban még talán-tán
kicsit magasabb volt
de az ösvény jól tapható
(*nevet*) ki lett találva no
hisz caplattunk föl mink
is (*csönd*) ameddig lehetett
ameddig a kordon engedte
de odáig fölmenünk biz
kötelező volt hát mentünk
föl a kitaposott úton
nem túl közel az egyikük
ha meghal fölfelé menet
még közülünk löknek
tán oda valakit (*hümmög*)
bizony volt olyan eset
szegény sándor szegény
józsef szegény benedek
(*nevet*) no csak tréfa ez
a neveket föl ki tudná már
ki tudná földézni mind
a véletlen szenteket (*csönd*)
tudja (*csönd*) voltak (*csönd*)
no volt ami volt és az lesz
amiért maguk jöttek

és épp ma jöttek s aztán
(*csönd. nevet.*) hazamennek
mink meg itt maradunk
ahogyan vót ahogy lehet
mindig úgy volt és úgy lesz
mindig ahogyan meglehet

Szépre zárd le

Tompított fényel közlekednek
a csillagok Itt-ott egy-egy
fényszöró-csóva néha fölsikolt

Majd újra csönd Hallgatja álmát
a középpont Nekünk az Aki minket
figyel valahonnan nem érti ezt

Mi róla álmodunk és Ikaroszról
Őt magánya kísérti s a feledés
kínja Tudja a hajnal szagatja

majd újra csönddé ezt az álmat
is Mint annyi más hajnal S hogy
legyen egy új éj kívánja akkor

Még el sem kezdődünk már álmát
akarta fénynek S mi porszem sem
homu Amikor erőre kap ellenáll

az Ébredésnek S lehunyja szemét
az ég Álma fölébe hajol Szépen
míg szépre zárja le tekintetét

Lőrincz Zsuzsa alkotása

„...MAGAMRÓL MINDENT MEGÍRTAM MÁR...”

Tamási Orosz János

Sziszifuszi munkának tűnik Tóth László vállalkozása. Pár éve elkezdte fölleltározni, számadó-kötetekbe gyűjteni életműve eddig jobban s általa kevésbé preferált szeleteit; s most, a fülszöveg szerint, „próza-drámai” írásait szerkesztette egybe. Jól tette. Hanem, s lehet ez az én vétkem, de árgus kereséssel sem leltem ama prózára, ami határozottan elválasztható lenne lírikus alkatától, a gondolatcsöttekéből álló szó- s szövegekárpittól. Attól, ami – ő.

A kötet első írása alatti évszám 1968, a kötetzáró 2018-ban datálódik, s jórészt így haladva ismerhetjük meg a szerző (általa is) eddig bevallottan „gőrcsős erőlködés”-ként kezelt prózakísérleteit, pedig „valamikor nagyon prózát akartam írni”, mondja. Ha mást akart,

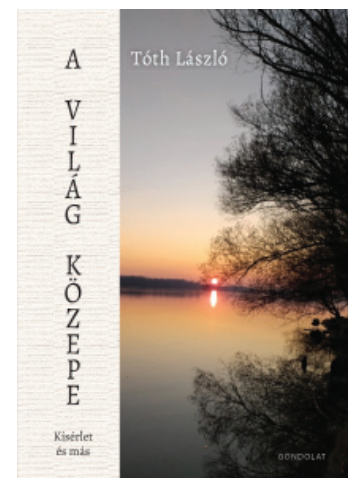
keresett, mint amit itt olvashatunk, akkor jól tette, hogy zárójelbe helyezte azokat, de még egyértelműbben fogalmazva: azt a prózát, ami itt nem lelhető föl, hiába kereste volna önmagában. Az én világomban a legszemélyesebb, legbensőbb próza is alárendelt saját történetének, ami mindenképp hat az íróra; de a Tóth-oeuvre egyetlen részecskéje, mozaikja sem tud létrejönni önmaga nélkül. Az irodalom egyik bonmot-ja (már azzá vált) Rimbaud mondata: Én – az mindig valaki más; nos, Tóth László mintha kivétel lenne. Az ő szövegei az énjét kereső énből fakadnak föl, az én-ből születő világfölmérés, szellem és szerelem, haza és szeretet fogalomrendszerének kohéziójára törekszik; itt olvasható munkái sem kivételek: nem válhat prózává az, ami ép-

pen lebontani igyekszik minden díszletet, elsöpörni terméketlen idősávokat; az okságig történő visszafejtés minden sora, kísérlet a tömeglet ellen. Mert „A szülőföld, akár a haza, bennünk van, bennünk képződik meg.”

De nincs „ugyanakkor”, sem egyéb, hasonló bornírt közhely bennem. Érdekes és érdelemleges, fontos kísérletező szövegek gyűltek itt egybe; izgalmas az a műhelymunka, ahogyan a szerző eltávolodik attól, ami esetlegesen inspirálhatta (Lautréamonttól Salingerig kutakodhatnánk az alkalmi intertextualitások irányába), de a szövegek végül markánsan Tóth Lászlóévá válnak, mondhatni, mindenestül. Mert van egy azonosító jegyük: a megtalált hazátlanság. Amit szövegűbben kellene írnom, hiszen ez az egyik textus címe: A

megtalált hazátlanság. S erről szól (nem csak itt, de hát most erről beszélünk) Tóth minden szövege. Az én megkeresése, összefüggésbe helyezése, illesztése valahová, ami nem az elvárt helyen van, s végül annak elfogadása, a megtett út annak elfogadásáig, hogy nem ott van. Mert ott lenni lehetetlen, miképp itt lenni sem adott. „Lehet, nem is csoda, ha magában a létezésben éreztem otthon magam? De ott is úgy, hogy egyúttal idegenül is? Ami sokáig el is vette a kedvem az unos-untalan szülőföldeléstől.”

Mondanám még, de a szerkesztő jogos szigora megszabta szöveghelyem. Ám futtában még utalnék az iménti sor játékos sziszegésére, igen, a szellem és a szerelem ars poeticájának kontextusba helyezé-

sére. Így (is) tessenek olvasni e szövegeket! Tünődésre készíthet mindenkit.

Tóth László: *A világ közepe (Kísérlet és más)*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2022

képzőművészet

KÜLÖNLEGES ÜZENET

Lőrincz Zsuzsa alkotóművésztét Komárom környékén már a kilencvenes évek elején megismerhettük, hiszen néhány évig itt élt közöttünk a Csallóközben, amikor a komáromi gimnázium tanáraként művészettörténetet, valamint esztétikát tanított.

A művész különösen nagy hatást tett azokra, akik személyesen betekintheztek alkotásának folyamatába. Így volt ez 1994-ben a gadóci (Komárom csatolt része) keresztény művészeti táborban is, ahol megtapasztalhattuk, hogy tekintete mindig a mélyben kutat, és a rejtett dolgokat kívánja a felszínre hozni.

Ebben az időszakban grafika- és tusrájzaiban több portré is megelevenedett, főként a művészeti tábor lakóiról, de alkotásaiban jelen volt a természeti táj titokzatossága is, amelyben ott sejtődött az istenkeresés.

Lőrincz Zsuzsa 1954-ben született Pozsonyban, Dráfi Mátyás színművész féltestvéreként. Tanulmányait a prágai Képzőművészeti Akadémia grafikai szakán végezte 1979–1985 között, Ladislav Čepelák professzor vezetésével.

Alkotóéveinek kezdetén leginkább grafikai műveket készített, akvatinta, mezotinta, ma-

ratás, monotypia és litográfia technikákkal.

Újabban a szobrászat felé hajlik, ehhez kötődő kísérletezések jellemzik alkotótevékenységét.

A komáromi régió művészetkedvelőinek nagy öröme 2022 nyarán Lőrincz Zsuzsa alkotásaiból új kiállítás nyílt Komáromban, a Limes Galériában. A tárlat az ÜZENET címet viselte, melyet Farkas Veronika művészettörténész mutatott be.

Lőrincz Zsuzsa alkotóművész a korábbi időszakától eltérően új technikával dolgozik, művészetének egyik fő alkotóeleme a drót, ami érdekes kompozíciókban jelenik meg, s amit gyakran kombinál más anyagokkal, például papírral.

A műveket szemlélve megtapasztalhatjuk az alkotó örök keresését, képzeletének varázsát, mely végül életet lehel az élettelen anyagba. Keze munkájával új funkciót ad a tárgyknak, ami által azok újjászületnek az emberi szem gyönyörködtetésére.

Az ÜZENET című installáció fő műve a *Teremtés napjai* című alkotás. A kompozíció nem a biblikus teremtés hét napját formálja meg, hanem annak legfontosabb momentumait, melynek legtetőjén az első emberpár, Ádám és Éva látható.

Az alkotóművész munkásságában sok helyen megjelenik a szakralitás, a vallási motívumok, a kiállításon láthatjuk az általa ábrázolt Piétát, a Jópáztort, Szent Ferencet, de a Madaras Madonnát is, melynek

jelképrendszerében ott az egész Kárpát-haza, és benne hangsúlyozva Magyarország jelenlegi határvonala.

Lőrincz Zsuzsa művészetében a keresztény szimbólumok mellett hangsúlyt kap a városi élet is, színes sejtelmes hangulatképeivel, amelyek az Álmodó város ciklusban kivetítik az alkotó érzelmeit.

Az ÜZENET című tárlat különleges művei bemutatják az élettelen anyagok átváltozását, amint azok a művész kreativitása által üzenetet hordozó szimbólumokká alakulnak át.

A különböző anyagok ötvözésével készült alkotásokban, amelyeket az örök keresés jellemz, a művész formába önti érzelmeit, és feltűnnek a mindennapok örömei, gondjai, valamint a figyelem összpontosítása az örökkévalóság irányába.

Lőrincz Zsuzsa jelenleg Prágában él és alkot, saját művészetének kibontakoztatása mellett művésztanárként egy prágai művészeti iskolában tanít, átadva tapasztalatait, ismereteit az ifjabb generációnak. Tagja a Cseh Szobrásztársaságnak, és a Concordia nevet viselő, Csehországban élő és alkotó magyar képzőművészek csoportjának. Emellett aktív tagja egy magyarországi nyolctagú művészeti csoportnak, az Asztaltársaságnak, akikkel rendszeresen megjelennek művei egy-egy közös tárlaton.

Számos önálló és csoportos kiállításon vesz és vett részt ha-

Buday Mária

Lőrincz Zsuzsa

zai kiállítótermekben, de külföldön is. Több önálló kiállításon mutatkozott be már Prágában, de volt saját kiállítása Dunaszerdahelyen, Pozsonyban, Budapesten, Érden és természetesen Komáromban is.

Alkotásait több csoportos kiállításon is megismerhette a művészetkedvelő közönség, amelyekkel nemcsak Szlovákia és Magyarország településeire, de Erdélybe is eljutott, ahol a Kárpát Haza Alkotótáborban résztvevő művészek munkáiból nyílt kiállítás. Emellett a szórványban élő magyar alkotóművészek Vándorkiállításával a világ távolabbi részeire is eljutott, így az ausztriai Innsbrucktól egészen Dél-Afrikáig.

Lőrincz Zsuzsa alkotóművészete múltban gyökerező és jövőbe mutató életérzést sugároz, amelyben a rendelkezésünkre álló, művészi módon is hasznosítható anyagoknak új célt és értelmet ad.

Lőrincz Zsuzsa alkotása

novella

KONDENZCSÍKOK

Király Anikó

Egy rozoga sörpadon ültek és úgy várták a hamburger menüt, ahogy a megváltót szokás. Ez idő alatt megittak két liter limonádét, amit ott helyben ki is izzadtak. Geri, a tornatanár és Csilla, a rajztanár mindent együtt csináltak, amióta Geri az első osztályban megverte osztálytársát, amiért az rágót ragasztott Csilla hajjába.

– Ha még egy délelőttöt krepp-papírok vagdosásával kellene töltenem, beleugranék a büfé fritőzébe – jegyezte meg Geri, mire Csilla felhorkantott.

– Akkor is megenném a burger mellé járó csónakburgonyát, ha melletted sülné. Pokolian éhes vagyok, de én is örülök, hogy végre vége ennek a nyári tábornak. Egy örökkévalóságnak tűnt ez a két hét.

Geri nyöszörögve felemelte jobb kezét.

– Lehet, hogy a cikk-cakk olló nyoma örökre az ujjamon marad.

– A jegygyűrűd nyoma se bizonyult tartósnak, pedig hat évig minden áldott nap viselted – somolygott Csilla, miközben arra gondolt, hogy bár a

cikk-cakk olló úgy áll Geri kezében, mint mondjuk a magas sarkú bőrcsizma egy gorillán, még mindig jobban illett hozzá, mint a házasság. Ezt persze a férfi is tudta, máskülönben nem suhant volna végig az arcán egy mosoly. Ugyan Geri idősebb lett, a mosolya gyerekkora óta ugyanaz maradt.

– Szerinted a gyerekkori énünk büszke lenne ránk? – kérdezte Csilla szórakozottan.

– Nem akarlak megsérteni, de van rajtad vagy húsz kiló súlyfelesleg, ami gyerekkorodban nem volt ott, úgyhogy...

– Nem akarsz megsérteni, ugye?

– Bocs, a tornatanár beszélek belőlem.

– Pont ezért nem mentem hozzád feleségül.

– Nem is kértelek rá.

– Miért is nem?

– Rosszak a statisztikáim.

Kétszer váltam, és még negyven se vagyok. Ettől függetlenül az egyezségünk még áll: ha özvegyen jutunk el egy öregotthonba, akkor majd ott összeházalunk, hogy olcsóbb legyen a lakbér.

Régi vicc volt ez kettejük között. Olyan, amivel csak az igazán jó barátok gyötörhették egymást sértődések és következmények nélkül.

Geri végül visszakanyarodott Csilla eredeti kérdéséhez. Olyan volt, mint egy drogkereső kutya: száz bőrönd közül is kiválasztotta azt, amelyikben a tiltott szer lapult, csak ő Csilla kérdései közül hámozta ki azokat, melyek valóban választ igényeltek.

– Szóval, mi van a gyerekkori éneddel?

– Ma reggel, miközben vártuk a bábszínházakat, halottam, ahogy a második Gurabi Hanna azt mondta, ha nagy lesz, akkor képregényeket fog rajzolni és írni. Erről eszembe jutott, hogy régen én is azt akartam, te meg állatkeri gondozónak készültél. Ehhez képest gyümölcstálakat rajzoltatok olyan gyerekekkel, akik röhögőgörcsöt kapnak attól, ha a banán két narancs közé kerül. Te mindenféle szőrös, tollas, pikkelyes dögöket akartál, erre a zokniszagú tornateremben kínozod futással meg kétélma-

szással a diákokat. Eltávolodtunk azoktól, akik lenni akartunk. Ez annyira elszomorított, hogy a délelőtt hajtogatott origami békáim mind furcsák lettek. Pedig százat csináltam, mert mindig volt valaki, aki elakadt.

– Ovis koromban T-Rex idomár akartam lenni, úgyhogy igazából boldoggá tesz, hogy annak az énemnek csalódást okozok.

Csilla behunyta a szemét és felsóhajtott. Hirtelen annyi emlék gyülemlt fel benne, hogy szinte szétfeszítették a mellkasát. Boldog és szomorú pillanatok gondolatfoszlányai tekeredtek a szívére, hol fojtogatva, hol puha takaróként betakarva. Hajlamos volt arra, hogy a régmúlt idők rabja legyen, ezért Geri megfogta a kezét. Mint már annyiszor mostanában, visszahozta a jelenbe.

– Szerintem gyerekkorunkban elsősorban arra vágytunk, hogy boldogok legyünk. Így azal képzeltük el a jövőnket, ami éppen boldoggá tett minket. Szóval nem az a kérdés, hogy a gyerekkori éned büszke len-

ne-e rád, hanem az, hogy a mostani éned boldog-e?

– A tiéd az?

Mielőtt Geri válaszolhatott volna, a büfé a sistergő hűs-pogácsák fölött kihajolt az ablakon, és elkurjantotta magát:

– Elkészült a két hamburger menü csónakburgonyával és koviubival!

Geri felpattant, majd Csillára mosolygott.

– Nem mondom, hogy minden tökéletes, mert olyan nem létezik, de jövő nyárig nem lesz a kezemben cikk-cakk olló, és elkészült a burgerem. Ennél boldogabb nem is lehetnék.

Csilla nevetve felnézett a szikrázóan kék égre, amit éppen átszelt egy repülőgép. Olyan gyorsan húzott el fölöttük, ahogy a gyerekkor tűnik el az ember életéből. Bár egy darabig ott marad utána egy kondenzcsík, de az hamar elhalványul, mint ahogy a régi emlékek és bizonytalanságok.

Csilla jelene abban a Gerivel és a hamburgerrel töltött pillanatban jó volt, és erre az a múltbéli Csilla is büszke lett volna, aki másképp képzelte el a jövőt.

vers

Tóth László

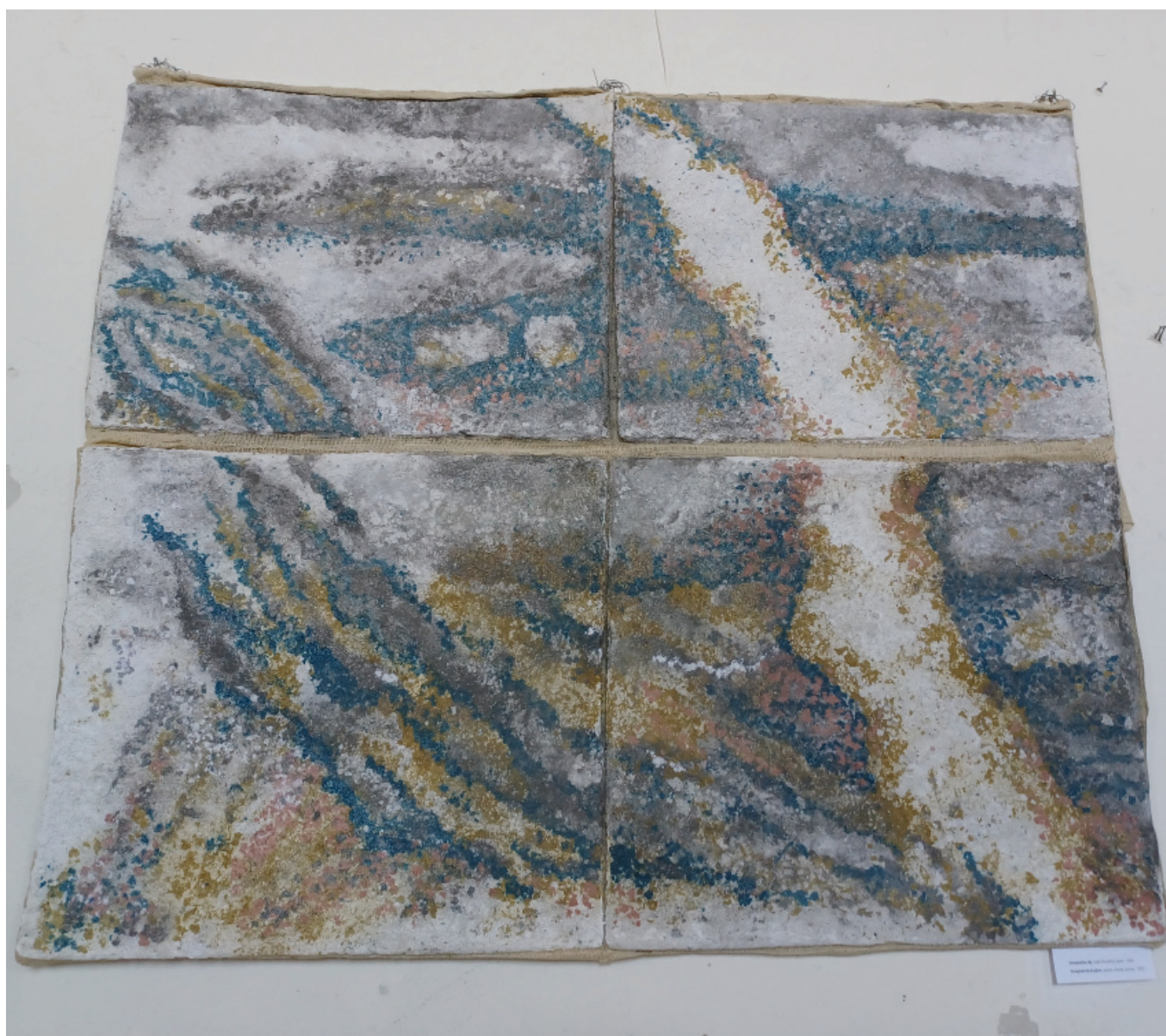
Tüntetés

Az abortuszhoz való jogért tüntetnek valahol. De megkérdezik-e a magzatot, hogy élni akar-e vagy meghalni? S aki világra jön, megkérdezi-e tőle valaki, hogy akar-e? Arra gondolok, én mit válaszoltam volna néhány hetes/hónapos magzatkoromban e kérdésre? De jó ez így. Hisz a végére úgyszólván kiderül, az ember mennyi mindenre nem tudta a választ. S erre sem tudta volna. Akkor hát mi végre a kérdés, ha a válasz örökre a tudatlanság éjszakájának homályában marad. Világra jövetelünk vagy abortálásunk a Teremtés Könyvének megfejthetetlen rejtjelekkel írt fejezete. Kertemben, hol a híreket hallgatom, rigó perel és bogarak hada tülekedik körültem az öröklétért. Az emberek? Az abortuszhoz való jogért tüntetnek... tüntetnek valahol.

Tamás

hitetlen? én? de nem hittelen!
hisz a kérdésekben
ha másban nem is
a kérdésekben mindig hittem!

hová merre az út
bennünk a válasz

Lőrincz Zsuzsa alkotása

múltidéző

VERSES NAPLÓ A BORZALMAK ÁRNYÉKÁBAN

Juhász Dósa János

Talán rajta kívül nincs olyan szlovákiai/szlovenszki magyar író, akít akkora lelkesedéssel fogadott volna az egyetemes magyar irodalom, mint Szenes Erzsit. Radnóti Miklós, Füst Milán, Komlós Aladár, Ignotus, Babits Mihály és mások írnak lelkesítő sorokat első két verskötete megjelenésekor. Radnóti szerint Szenes Erzsit *Szerelmet és halált énekek* című 1936-ban megjelent, harmadik verseskötete „megvalósulás, amely az asszonyi önkifejezés párosodása egy benső és tudatos puritánsággal, mely az asszonyi lélek sajátos és ritka fegyelme, szinte asszonyi klasszicitás”.

A 120 éve Rajecen/Nagyimihályon (?) magyar nyelvű zsidó családban született Szenes Erzsit 21 évesen adja ki első verseskötetét, s élete első évtizedeiben éli a nagyvilági, emancipált nők

viharos, szerelemdúlta életét, bejárja fél Európát, s több lapnak is rendszeres munkatársa. A Kassai Napló, a Magyar Újság és a Prágai Magyar Hírlap közli az írásait, úti élménybeszámolóit, s természetesen a verseit. A *Selyemgombolyag* után négy évvel szintén Kassán jelenik meg második kötete, a *Fehér kendő*, míg a harmadik kötetét már Budapesten adja ki. A kötetek fogadtatása elsősorban a költőnek szól, s csak másodsorban a csinos, érzéki, rendkívül művelt nőnek. „Ennyire őszinte igénytelenséggel még nem is találkoztam” – írja verseiről Füst Milán, míg Fábry a *Rapszódia* című versét az egyik legszebb magyar szerelmes versnek nevezi. Évtizedekkel később újraolvasva megnyugodhatunk, a dicséretnek tényleg a lírikusnak szóltak, s nem a nőnek. A „ki-

sebségi Szapphó” (ahogy Kemény Gábor nevezi) költészete a harmincas évek végén radikális fordulatot vesz. Ahogy az élete is. Szenes Erzsit hazatér szüleihez, az időközben a fasiszta Szlovák Államhoz került Nagymihályra, s nemcsak Európa, de Magyarország kapui is bezárulnak előtte. Sőt, egy idő után a zsidóknak már az államhatáron belüli utazás is ellehetetlenül, a városon belül is csak este nyolcig szabad a kijárási. Előbb még marad a levelezés az egykori barátokkal, majd a naplóiírás, amely szintén nem veszélytelen vállalkozás. Miután szerencsésen megúsznak egy razzsiát, apjával a napló első részét elássák a családi kertben, ez később a háború végén előkerül. A második rész viszont valahol ma is várja esetleges feltámadását. Már a háború borzalmas évei-

ben, amikor ő maga is Budapesten bujkál, a Cserépfalvinál jelenik meg *Nyártól nyárig* című kisregénye. Családtagjaival ellentétben Szenes Erzsit túléli a haláltáborokat, s a szabadságot is. (Tudjuk, Rudnó Teréznek ez utóbbi már nem sikerül.) Hazajön, pár évig még Pozsonyban dolgozik, majd 1949-ben Izraelbe költözik, ahol újságíróként és előadóművészként tevékenykedik. A Szépirodalmi Könyvkiadó 1966-ban adja ki *A lélek ellenáll* címmel a nagymihályi kert mélyéről előásott háborús naplóját, amely az akkoriban írt verseit is tartalmazza, melyekben már szó sincs szerelemtől, a tét a túlélés (nemcsak a személyes, hanem az emberiségé is). Több versének a Sátán a főhőse, akit néven is nevez.

„Maholnap árny lesz életem, // s a könny, amit elsír-

Szenes Erzsit

tam, // pára, // De amit írtam, // a verset, // el nem porlasztja egy-könnnyen, // az idő” – jósolja meg versei jövőjét. Reméljük, ebben nem tévedett. Szenes Erzsit a szlovákiai/szlovenszki magyar irodalom máig egyik legfényesebb csillaga, de ha nem nézünk fel az égre, s nem kapunk időnként utána, könnyen lehet, hogy végleg eltűnik az égboltról.

A LÉLEK ELLENÁLL (részlet)

1939. december 18.

Most aztán már sem nevem, sem hírem. Írhattam volna verseim akár a párás ablaküvegre, kéménybe, ködbe. Sírok magamban; sokba került ez, könnybe, idegbe, sok álmatlan éjbe. Mondom magamnak: ki tilthatja meg néked, hogy együtt énekelj a csillagokkal ha feljő az este, s kiszabott rendbe köröd megfussad mint a nap s a hold. Írjad, csak írjad a verseid a párás ablaküvegre kéménybe, ködbe a homályban. Amíg élsz emberi hatalom el nem veheti tőled, hogy visszfénye légy itt lenn a Teremtőnek, s ujjaid hozzáigazítsad az alkotásban.

A verset ajánlással elküldtem Sebesi Ernőnek. Sűrűn levelezünk, az egyetlen ember, aki nek az utolsó hetekben írtam. Azt hiszem, mindkettőnknek jót tesz most az „irodalom”. Egy sziget, ahol még lélegzetet lehet venni. Fák vannak itt, amelyeknek árnya hűsít, hegyek és völgyek, tiszta források, cser-

melyek és végtelen szabad ég. Istenem, legalább pillanatokra!

Olyan nagyon fáradt vagyok, hogy olvasni sem tudok napok óta, a könyv kiesik a kezemből. Idegileg egészen tönkre vagyok, vannak órák, mikor idegösszeroppanástól félek. Lehet, hogy a nagy hideg is hozzájárul a rossz idegállapothoz. Mindig is rosszul bírtam idegileg a hideget. Még csak ez hiányzott nekünk, ez a kemény tél!

Azt hiszem, sohasem fogok már verset írni, évekig alig írtam egyet-egyét, de nem is kívántam. Azelőtt csak a szerelem mozgatott meg annyira, hogy versben beszéltem. Nagy ritkán más is, halálvágy, halálfélelem. Azt reméltem már, hogy a nagy megrázkódtatások ideje lejárt, s örülni lehet a csöndességnek, melynek alján szörnyek nyújtóznak, akár a cápák a tenger nyugodt, tükörsima felszínén. De hogy ilyenfajta viharok kapják majd el a szívemet, s így tépjék, szaggassák – kínomban énekeljek –, erre sohasem gondoltam.

Talán az Isten most így kedvez nekem, megáld termékenységgel, s mint az őszi fákra, rám rak gyümölcsöt, kincset, mint az őszi szőlőtőkére, dús fürtöket rak rám, hogy borom legyen, mely áttűzesítsen, és életben tartson.

Valaki azt mondja tegnap: – „Rablókká kéne válnunk, gyilkosokká, felgyújtanunk házaikat, kitörni a drótkerítésből, végigszágulni a javaikon,

mint az ámokfutó, igen, egyetlen emberként mindannyiunknak. Akkor aztán tegyenek velünk, amit akarnak, pusztítsanak ki egy szálig... Csak nem így várni, míg a bárd lecsap, csak nem így menni juhokként a vágóhíd felé!”

Szemet szemért, fogat fogért. Hát ezért járt a Názáreti a Földön?

Nem is tudom, hogyan bírok még bármit is szavakba foglalni. Ez a hét különben is szörnyű volt számomra; a ködös, rossz idő testileg is megkínóz mindíg. S akkor a félelmek jön-

nek, hogy újra itt van a hátamban – szó szerint – a betegség.

Az ember tényleg a vasnál is erősebb...

Amíg az ember még sír, jajong, s tépi magát, addig minden rendben van. De ha semmi sincs már, csak az üresség, ami az életuntak szívébe lopózik! Mintha száz meg száz üres termen kéne végigmenni, sehol egy lélek, a falak kopárak, a szem nem időzhet el sehol, semmi sem fogja meg a tekintet, csak a léptek konganak a kőkockákon. S úgy tűnik fel, sohasem lesz már vége, az üres

termek hosszú sora nem végződik sehol, s nincs ajtó, melyen át ki lehetne jutni a szabadba.

Egy pohárban feloldott méreg volna jó, egy hörpintés az egész, néhány korty. S odaát talán mégis van valami, s ha nincs, úgy is jó, csak pihenni végre!

Mióta eszméletem bírom, semmi sem drágább, fontosabb nekem, mint a magyar szó. Gyerekkorom óta a szótár a bibliám. Szavakkal játszom, magyar szavakkal, erre tettem fel az életem. Mit adhatok még, s mit kívánhatnak még tőlem?

Szenes Erzsit

Lőrincz Zsuzsa alkotása

novella

ÉLETÚT

Fedina Lidia

– Az ítélőszék nehezményezi, hogy olyan sok szenvedést és gonosz tettet írt bele a művébe. Adja elő az indokait!

Allan lehajtotta a fejét. Izgalmas művet akart alkotni, amelyben a gonosz erősen jelen van, hogy legyőzhessék. Először jó végkifejlettel, de aztán mégiscsak engedett valami depressziós vágnak. Nem a happy endet választotta. Most már látta, hogy butaság volt. Egy normális társadalomnak vannak működő erkölcsi normái. Ebben, amit ő alkotott, a legsötétebb rémtettet is meg lehet úszni jól megfizetett ügyvédekkel, ha másként nem, eljárási hiba miatt. Valahol lemarad egy pecsét, és ejtik a vádat. Fura egy valóságot hozott létre! Teljesen valószerűtlent.

Amikor megkapta a lehetőséget, hogy kiküszöbölheti a véletlen uralmát, és megírhatja magának azt az életutat, amelyet bejár majd születésétől haláláig a Földön, eufóriás örömmel járta át. Édeni helyekről álmódzott, boldogságról, csodás szerelemről, szerető feleségről, szép és okos gyermekekről, jószágos, szórakoztató barátokról.

– Ha nem tudja összefüggően előadni az indítékait, segíthetjük kérdésekkel.

– Segítsenek, kérem!

– Miért írt bele az életútjába egy legyőzhetetlen, önmagát reprodukáló gonosz erőt?

Allan felnyögött. Az após alakja, aki a megtestesült gonosz, akire Allan kisebbik fia úgy hasonlít.

– Nem, én nem tudom, mi ütött belém. Nem értem, miért

írtam ezeket. Talán kalandvágából, vagy mert elragadt az írás szenvedélye. Drámát írtam, pedig romantikus vígjátékot akartam. Hogy mindenki boldog legyen!

– Ezzel szemben éppen az ellenkezőjét hozta létre. Önmaga ugyan csak áttételesen szenvedett mások nyomorúságai miatt, de a szereplői, a családja, a barátai közvetlenül is megkínálták az ön által kitalált gonosz diadalútját.

– Nem egy sorozatgyilkos áldozatai lettek, és nem is valószínűtlen szörnyektől rettegtek – védekezett Allan.

– Ezért állhat az ítélőszék előtt. A sorozatgyilkosságok és egyéb elmebeteg agyszülemények kitalálói az öngyilkosokkal együtt más hatóság jogkörébe tartoznak.

– Én igazán sajnálom! Meggondolatlanságból követtem el mindazt, amit elkövet... azaz leírtam. A gonoszt és minden szereplőmet valóságosnak akartam megalkotni, szabad akarattal.

– Azt mondja, hogy ez az igyekezet sodorta ilyen sötét tervútra az eseményeket?

– Bizonyos szempontból igen. Először csak egy gonoszt akartam, afféle színfoltnak. Mulatságosnak terveztem, de rájöttem, milyen neveltségessé vált volna. Így lett igazi, lelketlen gazember.

– Arra nem gondolt, hogy egy ilyen karakter mennyi kárt és szenvedést okozhat?

– Nem akartam szenvedést okozni. És nagyon szégyellem. Csak dramaturgiailag...

– Való igaz. Dramaturgiailag rendben van a története. A gonosz, akivel a törvény gyenge eszközei és az elnéző társadalmi megítélés miatt nem lehet hatékonyan szembeállni, szétdőljön egy család, sőt még a barátaik életét is, aztán jön a gyermek, aki pontosan ugyanezeket a tulajdonságokat örökli a nagypapjától. Tökéletesen felépített sorscsapás történet, kétségbeesésbe hajszolt életekkel.

– A szereplőim nem igazi lelkek! Ők csak kitalált karakterek. A szenvedésük nem valóságos!

– De nagyon is az. Amíg a létezés adott szintjén, a maga életében élnek, éppen olyan valóságos, érző lények, mint maga, ítélőszék előtt álló. Tudja nagyon jól!

Tudta, igen, de jobban szeretne volna nem tudni. A szereplői, akik születésekor képződtek a semmiből, végigkísérték hetvenkét éves életútján (amely egy közlekedési balesetben ért véget), és a halálakor visszahullottak oda, ahonnan jöttek, a semmibe.

– Ráadásul a maga megírt életútja öt helyen keresztelte más valódi lélekét. Azt is tudja jól, hogy ha két valódi lélek életútja egymásba fonódik, akkor mindkét élet terve felborul. Attól kezdve a véletlen irányít.

Allan nyelt egy nagyot, ezzel tényleg árthatott volna.

– De nem fonódtak össze az útjaink! – próbált mentséget találni a maga számára, aztán hozzátette: – Voltak örömeik, örömeink, jó éveink is...

– Ez az összes mentsége, azon kívül, hogy elragadta az írás heve és a dramaturgia tökéletesítésének vágya?

– Én is szenvedtem... – sutogta végül, bár ez inkább súlyosbító körülmény volt.

Csend ölelte körül, aztán a bíróság meghozta az ítéletét.

– Bűnösnek találjuk életút írással elkövetett szenvedés okozásában, önmagának és szereplőinek kínzásában, macska-egér játékban való gyötresében és a gonosz diadalútjának biztosításában. Továbbá erkölcstelen és tisztességtelen társadalmi rend felépítésében, amely önpusztító és környezetrombolónak bizonyult. Az előző életútjához viszonyítva azonban tapasztalható némi fejlődés, amit mentő körülménynek tekintünk...

Allan előtt felvillant a korábbi élete, amikor csatákban harcolt, és megborzongott. Egy közelben zajló háború képei ott vöröslöttek legutóbbi életterének háttérben is.

Az ítélőszék hagyta, hogy átgondolja ezt, aztán elhangzott az ítélet:

– Újabb életút bejárására ítéljük, és ismét lehetővé tesszük a választást. Ha a jobboldali, kék színű kapun megy ki a tárgyalóteremből, új életutat írhat saját maga számára. Ha a bal oldali, zöld színű kaput választja, akkor a véletlennek sorozata alakítja sorsát a megszületésétől haláláig.

Allan balra nézett. Ha a zöld színű kapun megy át, semmi hibát nem követhet el. Csak az a feladata, hogy megőrizze em-

beri méltóságát, amíg végigjárja az utat. Az emlékezet törlése mindkét kapun való átlépéskor megtörténik. Az emberi agyat örületbe kergetné több száz, vagy akár csak több tucat sors elemeinek felvillanása. Az emlékezetvesztés védelem, segítség.

Volt egy harmadik ajtó is – amelyről most nem esett szó –, azoknak, akiknek nem kell több utat bejárniuk, mert végre igaznak bizonyultak. Azon átlépve minden élet emléke visszatér egy már nem emberi elmébe, amely képes mindent a maga helyén kezelni. De ez az ajtó az ő számára még nem létezik.

– Szeretnék megint írni...

Ahogy kimondta, a terem elűnt, és a ragyogás, amelybe az ítélőszék burkolózott, kihunyott. Kék fény ölelte körül.

Nekilátott, hogy megírja az útját. Szép és hasznos életet akar! Tele jótékonyssággal, hogy végre vége legyen az újbóli megszületéseknek, és a lényének lényege elfoglalhassa a helyét ott, ahová valójában tartozik, a harmadik ajtó mögött. Ezúttal jótét lélek lesz. Emberjogi aktivista, aki segít a szenvedőkön, az éhezőkön, a fekélyekkel borított nyomorultakon. Aztán még jobb jutott az eszébe: ír egy járványt, nem a rég elcsépelet pestist vagy spanyolnáthát, hanem valami modernebbet, amivel szemben hamar kifejlesztik a védőoltást, és ő ott lesz a frontvonalban. Embermilliók életét menti meg.

Hát kell ennél szebb és hasznosabb élet!?

vers

Gágyor Péter

Idegenek

Csak ülnek egy téren
egy idegen országban
csak ülnek
ketten hárman
minden idegen
az idegen városban
az idegen csillagok
az idegen egeken
maguk elé néznek
az idegen parkokban
az idegen utcákon tereken
az emberek
az idegen padon és fűben
remélnek
néznek az idegen emberek
félnek és papolnak
senki nem mondja meg
hogy mit hoz a holnap
és ha jön az este

a sűrű a riadalom
hevernek a fűben fekvő
alszanak a padokon
az ajtók ablakok csukva
nem sétál senki se
övék a tér az utca
a kutya sem vizelne
ácsorgó lábaikra
bámulnak a szemétre
a PET-palackokra –
megérkezett végre
a szemét forradalma

Lőrincz Zsuzsa alkotása

zenőórét

A CIPŐFÜZŐ

Póda Erzsébet

Teofil hiába sürgette az anyukája, csak nem bírt előcammogni a szobájából. Amire nagy komótosan megérkezett a konyhába, hogy megigya reggeli kakaóját, már az egész család felöltözve és útra készen várta.

Ötperces késésben voltak, mire beültek az autóba. Anyukája, mint minden hétköznap reggel, most is bosszankodva mormogott. Teofil nagytesója égre emelt tekintettel ülte végig az utat az iskoláig, és szinte köszönés nélkül ugrott ki az autóból, hogy berohanjon az épületbe. Az oviba persze bekísérte Teofil az anyukája. Segített felhúzni a papucsát, megölelte és puszit adott a homlokára, aztán felemelte a mutatóját, mint minden hétköznap reggel, hogy figyelmeztesse kisfiát: késni nem szép dolog!

Teofil nem értette, miért kéne sietni. Így is mindent végig tud csinálni. A reggelit megeszi, az ebédet és az uzsonnát is, a gyerekekkel együtt játszik a szőnyegen vagy az udvaron, hintázik vagy homokvárat épít, és szerinte otthon sem kell sehova rohanni. Türelmesen nézte, amint anyukája kisiet az óvoda bejáratán, és integetett neki. Majd a reggelizőasztal felé fordult, ahol a többiek már a kiflijük végét majszolgatták, és ő is közéjük ült. Az óvó néni nem sürgette, megszokta már, hogy Teofil mindig az utolsó, aki mindent lassan, komótosan csinál.

Ez a nap is úgy telt, mint a többi. Az évés után a szőnyegre rakták a játékokat és babáztak, autóztak, legóztak vagy égis éró tornyot raktak a fakockákból. Ezután az udvarra mentek, mivel hétágra sütött a na-

pocska. Előtte azonban mindenkinek lábbelit kellett cserélnie. Teofil a szokásos módon utolsóként húzta fel a cipőjét. Az óvó néni odaszólt neki, hogy csipkedje magát, és jöjjön utánuk. A többiek örömmujongásban szaladtak szét az udvaron. Teofil ezúttal nem egyedül volt az utolsó. A pad túlsó végén a hosszú copfos Felícia ült, pityeregve.

– Mi baj van? – kérdezte Teofil a kislány mellé ülve.

– Nem tudom bekötni a cipőmet – szíjogta Felícia. – Látod, nem tépőzáras, hanem fűzős, és hiába próbálok, sehogy se sikerül. Pedig tegnap az apukám megmutatta, hogyan kell bekötni. De nem emlékszem... – Felícia könnyei lassan csordogáltak végig az arcán.

– Egyet se sírj! – mondta neki Teofil, azzal leguggolt, és szép lassan csatot kötött a kislány cipőfűzőjéből. – Látod, így kell! Most próbáld te!

Felícianak kicsit lassabban ment, elsőre csálé lett a masni, de Teofil biztatta, próbálja meg még egyszer. Másodszorra jobb lett, harmadszorra pedig szinte tökéletesre sikerült.

A kislány könnyei felszáradtak. Mosolyogva nézett Teofilra, majd kézen fogták egymást, és kisétáltak az óvoda udvarára. Éppen jókor, mert az óvó néni már a keresésükre indult.

Felícia büszkén mesélte el a többieknek, hogy már tud cipőfűzőt kötni, mert Teofil megtanította. Az óvó néni pedig megsimogatta a kisfiú buksiját.

„Na, ugye, hogy nem kell sietni sehová se!” – gondolta magában mosolyogva Teofil.

A cipőfűző (Balázs Géza illusztrációja)

Bettes István

Rija Rija
Angárija(Száz éve használt gömőri
palóc szavakkal)

Ballókázva

Lévárt felől
Deresk felé
Ballókázott
Bandzsalító
Kis banyakÍmmel-ámmal
Bakóczál csak
Hol üldögél
Hol megállElúnta a
Bakót is márAzt gondolja:
A bányánál
Vagy a
Fazekaskorongnál
Százszorta jobb
Lesz neki!Utoléri
Becsmelgeti
Ezért nagyon
BarborczásJó barátja
Ríva kéri
Menjen vele
Ám kis banyak
Nem tesziEgyenesen
Toronyiránt
Elhúz Cselény-
Falvára

Hamariba

Rohangának
A tűzótók
Imitt ég la
Amott ég la
Meggyúlott
Az anyaszéna
Füstölög
Az apaszéna...Elfojtanyi elfojtanyi
Hol egy csöbör
Jó nagy téglá
Egy poroltó
Vagy haboltó
Imitt ég la
Amott ég la!Hozzad hozzad
Biztatgatnak
A kíváncsi
LeskelődőkLesz fizetség
Siessetek
Hamariba
Hamariba
Rija-rija
Angárija
Rija-rija
Angárija!

Mai nyelven:

Ballókáz: ballag
Bandzsalít: kancsalul néz
Bakó: cölöpverő fasulyok
Banyak: balkezes
Bánya: fazekas kemence
Becsmel: rágalmaz
Barborczás: bőgős
Begre-hegyes: híreskedő kishű-
vesű ember
Hamariba: minél előbb
La: tájnyelvi töltelékszó a Med-
vesalján
Angárija: bizonyos időközön-
ként való fizetség

iránytű – fiatal írók rovata

ÁRNYÉK

Odakint kapáltam a hagymát, amikor a fejem fölött húzott el. Nem tudtam, mi az, de ösztönösen éreztem, hogy jobb, ha most az egyszer hallgatók a légirádós appra, meg a szirénákra, és lemegyek a pincébe. Futottam, anyám és öcsém is gyors léptekkel haladtak a pince irányába. Apám egy száraz fával bajlódott.

– Gyorsan, gyere! – kiáltottam oda neki. Leállította a fűrészt, és jött. Pedig sohasem hallgat ránk.

Odalent a villanyt se mertük felkapcsolni. Lélegzetvisszafojtva néztünk az ajtó irányába. Hallottuk, hogy valami csatant, mintha becsapódott volna valami. Aztán valaki ordított. Apám az ajtó felé lépett egyet.

– Ne! – fogtam meg a kezét. A földre nézett, visszalépett.

Amikor megszólalt a telefon, hogy biztonságos a légtér, kimentünk. Füst szállt fel a távolban, alatta lángok csaptak az ég felé. Vödrot ragadtunk, vizet húztunk a kútból, és szaladtunk a tűz felé. Azt hittük, hogy egy ház gyulladt ki. Tévedtünk, a villanytelep volt. Félúton a tűzoltók visszafordítottak, de megköszönték, hogy segíteni akarunk.

Egyikünk se tudta folytatni a munkát. Bementünk a házba, leültünk, és néztünk egymásra. Felálltam, a szekrényhez léptem, kivettem az útlevelemet, megnéztem, mikor jár le. Gondoltam, hogy pár évig még ér-

vényes, de most már pontosan tudtam, hogy öt évig.

– Megyünk? – kérdeztem apámat.

– Menni akarsz? – kérdezett vissza.

– Nélküled nem – mondtam.

– Én meg el se akartam indulni.

– Azt mondtad, ha ideér, elindulsz.

– Te meg azt mondtad januárban, hogy ha háború lesz, elköltözl.

Rosszulett ez.

– Ennyire zavarok? – kérdeztem. Apám felnézett, galambszürke szemében valami furcsa békességet láttam.

– Én csak örülök annak, hogy itt vagy. Anyáddal és velem nem

is tudom, mi lenne, ha te nem lennél.

Eszembe jutott, hogy még nem főztem.

– Megyek – mondtam. Apám furcsán nézett rám. A kezemből volt még mindig az útlevelem. Visszadobtam a szekrénybe.

– Mármint a konyhába, főzni – tettem hozzá. Apám nagyot kacagott. Jobb kedvünk lett.

Főzés közben mégis kiesett a kezemből a fazék. A forró víz kis híján a lábamon landolt. A nagy zajra apám benézett a konyhába.

– Anyád úgyis azt mondta, hogy fel kéne sűrolni itt – mondta –, csak nem így gondolta szerintem.

Sz. Kárpáthy Kata

– Inkább add ide a sűrolófát! – mondtam kicsit bosszúsan, de azért én is jót szórakoztam ezen.

Nagy keservesen kész lett a hajdina, hozzá pedig a hús. Megterítettem a családnak, majd csendben ettünk.

Vacsora után leültem öcsém zoknijait stoppolni. Lassan végeztem az első párral, pedig a szokásoshoz képest annyira nem is volt elszakadva. Felálltam, kimentem a teraszra, láttam, hogy még mindig fekete füst száll fel a villanytelep felől. Olyan színű, mint az az árnyék, amit soha nem fogok elfelejteni. Az a halálos árnyék, ami a fejem fölött húzott el.

Kovács Balázs

egy buta gyerek őszi hétköznapijai

minden reggel szundira állítom azt az ébresztőt, ami tíz perccel korábban szól a szükségesnél, mégis minden este beállítom egy nyugodtabb készülődés reményében. minden reggel, még csak fel sem keltem, de már megszegek egy ígéretet. minden reggel, mint a felettesem, első szám második személyben szólítom meg magam. ha a szép álmoktól együttérző vagyok, akkor többes szám első személyben: egy csapat vagyunk. minden reggel hiányolom a szép álmaim. minden reggel kiválasztom az aznapit a kedvenc bögrém közül. minden reggel, még mielőtt elmegyek, visszanézek a szobámra, és benyúlok a takaróm alá. minden reggel szaladnom kell le a lépcsőn. minden reggel ugyanazon a ötvenméteres szakaszon belül köszönök a szembejövő üzletes néninek. minden reggel áthaladok egy alagúton. minden reggel ugyanazon a húszméteres szakaszon belül találkozok egy kutyáját sétáltató férfival, és nem köszönök neki. minden reggel várok a buszra és fázom. minden reggel jenő egy-két perccel később érkezik a megállóhoz. minden reggel jenővel váltunk két-három mondatot, és várunk a buszra és fázunk. minden reggel, attól függetlenül, hogy hová visz, jó érzés beszállni a meleg buszba, és jó érzés, ahogy visszaköszönnek a többiek, és jó érzés nekidőlni az ablaknak. minden reggel ugyanannál a letérőnél ugyanúgy kiráz a lelkem. minden reggel haladunk libasorban az üzemi épületek között a bejárat felé. minden reggel elkezdek szépeket álmodni. minden reggel valaki vicces kedvében van, valaki sóhajtozik, valaki pletykálgodik és valaki csendben van. minden reggel, miközben haladok a libasorban az üzemi épületek között a bejárat felé, a napfelkeltét nézem. minden reggel más felhők. minden reggel más színek. minden reggel más hideg. minden reggel a nap egy kicsit később kel fel.

egy reggelen, miközben az üzem bejáratához érkeztünk, nem lehetett látni, hol kezdődik az ég, szalmasárga és parázsvörös krémalapon tejszínes gomolyfelhők olvadtak, és ahogy a fény átszóródott a ködön, mintha hosszú idő után egy régi slágered szólna, amit még jobban élveznél, mint amikor megszeretted, pedig már volt, hogy untad is, és tudod jól, hogy az ereje most majd újra kimerül. oda is szóltam a többieknek, akik viccelődtek, sóhajtoztak, pletykálgodtak és csendben voltak, hogy nézzétek, milyen szép, de mintha meg sem hallották volna. még csak oda sem néztek.

Lőrincz Zsuzsa alkotása

mozaik

Hiányzik a könyvtárából egy regény, verseskötet, antológia vagy irodalmi kiadvány? Egy régebbi felvidéki szerző könyvét keresi? Forduljon hozzánk bizalommal, szívesen segítünk a könyv beszerzésében. Jelentkezzen a **helyorseg@liliumaurum.sk** címen!

Évfordulók

105 évvel ezelőtt, szeptember 2-án született **Turczel Lajos** irodalomtörténész, a csehszlovákiai magyar irodalom kutatója, és szeptember 26-án lesz 15 éve, hogy elhunyt. Fő kutatási területe a felvidéki kisebbségi irodalom története és helyzete, továbbá a szlovákiai magyar művelődési és oktatási intézményrendszer kialakulása.

15 évvel ezelőtt, szeptember 14-én hunyt el **Dénes György** költő, műfordító, szerkesztő. A 2. világháború után újrainduló (cseh)szlovákiai magyar irodalom jeles képviselője. A hetvenes évek közepétől egyre nagyobb szeretettel fordul a gyereklíra felé, és talán ebben a műfajban alkotott legmaradandóbbat.

125 évvel ezelőtt, szeptember 19-én született **Tamási Áron** Kossuth-díjas író. Műveiben az erdélyi szegénység életét, a megélhetésért az urakkal és a természettel folytatott küzdelmeit, a székelyek ügyességét és furfangos észjárását ábrázolta.

205 évvel ezelőtt, szeptember 28-án született **Tompa Mihály** költő, a népi-nemzeti irodalmi irányzat egyik legjelentősebb képviselője, református lelkész. *Népregék és mondák* című verseskötete, mely 1846-ban jelent meg, jelentős sikert aratott. 1847-ben a Kisfaludy Társaság tagjává választotta. Rendszeresen publikált az 1848-as forradalom után indult, *Nép Barátja* című lapban.

80 évvel ezelőtt, szeptember 30-án született **Aich Péter** költő, prózaíró, szerkesztő, tankönyvszerző. 1972-től különböző szlovák lapok szerkesztője. Költőként az *Egyszemű éjszaka* című antológiában (1970) mutatkozott be.

EMLÉKEZÉS ÉS SZÁMVETÉS

Az 50. Tokaji Írótábor négynapos jubileumi eseménysorozatán a szakmai panelbeszélgetéseken, tanácskozásokon és előadásokon kívül koncertek, színházi előadás, kötet- és lapbemutató, borkóstoló várta a magyar irodalmi-kulturális élet szereplőit. Átadták az ötvenedik évfordulóra megújított Millenniumi Irodalmi Emlékparkot, és a hagyományoknak megfelelően az írótalálkozó utolsó napján díjakat adtak át. Faültetéssel emlékeztek jeles irodalmárookra, és domborművet avattak a 100 éve született Fekete Gyula író, valamint Antall István rádiós szerkesztő emlékére. A jubileumi találkozót Hoppál Péter kultúráért felelős államtitkár nyitotta meg, kiemelve azt, hogy az évforduló az emlékezés és a számvetés ideje az írótábor életében is. 1987 kivételével minden évben az évente megtartott irodalmi találkozó a magyar szellemi élet számára rendkívüli lehetőség volt. A megnyitó ünnepségen közreműködött még L. Simon László író, az írótábor elnöke, és Rátóti Zoltán színművész, a Színház- és Filmművészeti Egyetem rektora. A jubileumi összefüggésben a Szlovákiai Magyar Írók Társaságát Hodossy Gyula elnök képviselte.

Balról: L. Simon László, Turcoi István, Hodossy Gyula, Zsuffa Tünde

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Bettes István (1954) költő, Pozsony
Bíró Tímea (1989) költő, Szabadka
Buday Mária (1953) újságíró, Révkomárom
Csáky Pál (1956) író, politikus, Pozsony
Dupka György (1952) író, újságíró, történész, Ungvár
Fedina Lídia (1960) író, műfordító, Budapest
Fellinger Károly (1963) költő, Józsa
Gágyor Péter (1946) költő, író, rendező, Komárom
Hodossy Gyula (1960) költő, író, Balázsfa
Jakubecz Márta (1962) író, pedagógus, Alsószeli
Juhász Dósa János (1969) újságíró, Balogfala
Király Anikó (1993) író, illusztrátor, Feketenyék
Kovács Balázs (1996) költő, Révkomárom
Magyar Zoltán (1967) író, néprajzkutató, Kiskőrös
Nagy Erika (1961) prózaíró, szerkesztő, Nyárasd
Petőcz András (1959) író, költő, Budapest

Póda Erzsébet (1965) újságíró, író, szerkesztő, Pódafa
Sváb József (1963) képregényrajzoló, illusztrátor, rajztanár, Nyíregyháza
Szenes Erzsébet (1902–1981) költő, író, Nagymihály–Tel-Aviv
Sz. Kárpáthy Kata (1999) író, szervezőpedagógus, Beregszász
Tamási Orosz János (1953) költő, író, Budapest
Tóth László (1949) költő, író, művelődéstörténész, Dunaszerdahely
Z. Németh István (1969) költő, író, szerkesztő, Csicsó
Lapszámainkat a pozsonyi származású **Lőrincz Zsuzsa** grafikus alkotásaival illusztráltuk. A felvételeket **Buday Mária** készítette.

rejtvény

FELVIDÉKI ÚJSÁGÍRÓK NYOLC IRÁNYBAN

Rejtvényünkben 68 felvidéki újságíró nevét rejtettük el nyolc irányban. A ki nem húzott betűk összeolvasva adják a megfejtést, egy másik ismert újságíró nevét. A megfejtéseket szeptember 30-ig várjuk a **helyorseg@liliumaurum.sk**-ra. A helyes megoldók között értékes könyvesomagozt sorsolunk ki. Augusztusi rejtvényünk nyertese Csala Gyula (Galánta). Gratulálunk!

AGÓCS (Valéria)	GREDEL (Ágota)	OROSZ (Márta)
AICH (Péter)	HUSZÁR (Tibor)	PAÁL (Ferenc)
BÁBI (Tibor)	JUHÁSZ (Katalin)	PÁKOZDI (Gertrúd)
BALAJTI (Árpád)	KESZELI (Ferenc)	PAPP (Sándor)
BALÁZS (Béla)	KISS (József)	POLÁK (László)
BÁRDOS (Ágnes)	KOCUR (László)	PRANDL (Sándor)
BARSI (Imre)	KOLEK (Zsolt)	RAJKOVICS (Péter)
BATTA (György)	KOLLÁR (József)	SCHERER (Lajos)
BODNÁR (Gyula)	KONTÁR (Gyula)	SOMOS (Elemér)
CZÚTH (János)	KÖNÖZSI (István)	SZABÓ (Béla)
CSETŐ (János)	KÖVESDI (Károly)	SZASZÁK (György)
CSIKMÁK (Imre)	L. GÁLY (Olga)	SZÁZ (Ildikó)
D. KOVÁCS (József)	LACZA (Tihamér)	SZILVÁSSY (József)
DARKÓ (István)	LOVÁSZ (Attila)	SZOMOLAI (Andrea)
DARVAS (János)	LOVICSEK (Béla)	SZÓKE (József)
DUBA (Gyula)	MÁCS (József)	SZŰCS (Béla)
DUNAJSZKY (Éva)	MALINÁK (István)	TAMÁS (Mihály)
(Laczané) DUSIK	MÉSZÁROS (Károly)	TOMI (Vince)
(Éva)	MIKLÓSI (Péter)	TÓTH (Mihály)
DUSZA (István)	NAGY (Jenő)	TÖRÖK (Elemér)
EGRI (Viktor)	NÉMA (László)	VARGA (Erzsébet)
FARKAS (Ottó)	NESZMÉRI (Sándor)	VAS (Gyula)
GÁL (Sándor)	NEUBAUER (Pál)	ZS. NAGY (Lajos)

I D S E V Ö K Ö N Ö Z S I S R A B O
M A K R S L D N A R P S O D R Á B R
O R Ö Á A Y Y A E G Á O O A T T A B
T K R Z K Z G K R S R L L R D K L O
Y Ó Ö S R Á S A Z V Z A L Á O I A D
P L T U A M N U N S A M V O K S J N
S A Á H F Ó É I D S J S É D K U T Á
A Z Á G C N Y S L U Z A Y R K D I R
G K Ű L L I E S Z A B Ó N J I K D A
Ó R E C O O A U S Á M A T U A O Z J
C E E L S V V Z B Á R É L H D V O K
S R E N O E Á I C A V O N Á S Á K O
O E H G D K T S C A U L S S Z C Á V
M H T T R E K Ö Z S L E I Z Á S P I
O C Ú A L I L E Z S E K R Z Z I A C
S S Z O M O L A I M I K L Ó S I P S
K O C U R Á T N O K Á M K I S C P N

Készítette: Z. Németh István

képregény

OLVASNI JÓ! ÍRTA: Z. NÉMETH ISTVÁN RAJZOLTA: SVÁB JÓZSEF

ÉPP AZ ÉSZAKI NAGY SZIKLA LEGKELETIBB PONTJÁN BÚVOLTAM AZ ÓCEÁNT, AMIKOR...

HÁLÁS VAGYOK, GAZDÁM, AMIÉRT ELBÚJTATTÁL A VÉR SZOMJÁS ADÓELLENŐRÖK ELŐL, AKIK EGÉSZEN EDDIG A HOSSZÚSÁGI PONTIG A SÁRKAMBAN LOHOLTAK. MONDD CSAK, TÉGED MELYIK UTAZÁSI IRODA FELEJTETT ITT?

EGYIK SEM. NÉHÁNY ÉVE RÉSZT VETTEM EGY VALÓSÁGSÓBÁN, Ahol két tucat jökepű legény versengett egy sokszor lizingelt, de még jó karban lévő hölgy kegyeiért. Sajnos makréla sajnálta tőlem a piros rózsát, mondván...

TÜLSÁGOSAN HALSZAGÚ A LEHELETED.

NEM TÖRTEM LE JELENTKEZTEM A SZIGET CÍMŰ TULÉLŐSÓBA. SAJNOS ÉN TUDTAM LEGRÖVIDEBB IDEIG NAGYLÁBUJHEGYEN ÁLLNI EGY KÉT HÉTIG ÉHEZTETETT ALIGÁTOR JOBB SZEMÖLDÖKCSONTJÁN, ÚGYHOGY HAZAKÜLDTÉK.

GONDOLOM, EZUTÁN ELMENTÉL POR-SZIVÓÚGY-NÖKNEK.

NEM SZINTAM MELLRE A PORT! JELENTKEZTEM A KIGÉRTÉS CÍMŰ SZERELMI SZÁLAKAT ÖSSZEKUSZÁLÓ SÓBA, AMIT SZINTÉN EGY SZIGETEN FORGATTAK.

ÚJRA PRÓBÁRA TETTED A CSÁBERŐD?

MÉGHOZ ZÁ GIKERRELI MIND-EGYIK PASASTÓL ELHODÍTOTTAM A SZÍVE HÖLGYÉT, AMIRE ŐK ANNYIRA MEGÉRTŐDTEK RÁM, HOGY...

KÜLFÖLDÖN VÁLLALTÁL MUNKÁT?

MONDO, PÉNTEK, NEM ETTÉL TE MÉGISCÁK ABBÓL A ROMLOTT CETPUDINGBÓL? MUNKÁT VÁLLALNI, AMIKOR A TÉVÉŐK MIL-LIÓKKAL KECSÉGETNEK?

A RETTEGÉS FOGA CÍMŰ EMBER-PRÓBÁLO VETÉLKEDŐT VÁLASZTOTTAM.

EZZEL MI VOLT A BAJ?

AMIKOR EGY TAJVANI GYÁRTMÁNYÚ BIZTOSÍTÓKÖTÉLLEL FEL KELETT MÁSZNI A NEW YORK-I SZABADSÁG-SZOBORRA ÉS KICSERÉLNI A KONTAKTLEN-CGÉJÉT, AZT MEG CSÍPTEM.

AMIKOR EGY HANGYABÓLYBÓL A NYEL-VÜNKEL KELLETT KIHÁLÁSZNI EGY SZEM ERŐS CUKORKÁT, A SZEMEM SE REBBENT, DE AMIKOR VÉGIG KELLETT NÉZNI EGY RÉSZT VALAMELYIK TÖRÖK SOROZATBÓL, NEM BIRTAM TOVÁBB.

AMIKOR MAGAMHOZ TÉRTEM AZ AGYEMBŐ-LIÁBÓL, ELHATÁROZTAM, HOGY EGY SZÁL BEKAMERÁZOTT DESZ-KÁBA KAPASZKODVA KÖRBEUTA-ZOM A FÖLDET, S ÍGY LESZEK VILÁGHÍRŰ. AMI UGYE, SOK PÉNZSEL JÁR.

RÁHARAP-TAK A TÉVÉÁR-SAGÁGOK?

DEHOGY! AZT MONDTÁK, EBBEN NINCS FANTÁZIA. INKÁBB EGY LAKATLAN SZIGETEN VÁRJAM MEG AZ ELSŐ SZÖKŐÁRAT, ÍRJAM MEG AZ ÉLMÉNYEIMET KÖNYVBEN, AZT MAJD KIADJÁK.

DE HÁT ERRE MÉG A CUNAMI SE JÁR!

AZ UGYAN NEM, DE VÉGRE VÉGIGOLVASHATOK SZÁZ NAGY KÖNYVET, HOGY ELDÖNTSEM, MELYIKRE SZAVAZ-ZAK. IDEHOZNÁD NEKEM A GYŰRŰK URÁT?

SAJNOS AZ LEHETETLEN. EMLÉKSEZEL, AMIKOR TEGNAP MAJDNEM ELALUDT A TŰZ...

...TE MEG ELKÜLD-TÉL, HOGY HOZZAK GYORSAN VALAMI SZÁRAZ PAPI-ROST...?